

κῶν διατάξωσιν, διὰ μόνης τῆς γαμικῆς προαιρέσεως ὁ γάμος συνίσταται, καὶ δίχα προικῶν συμβολαίων. καὶ ἔχομεν εὐρεῖν περὶ τούτων διατάξιν προϊόντες σὺν θεῷ ἐν τῷ ε. βιβλίῳ τούτου τοῦ Κώδικος. ἀλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει μετὰ χρόνον τινὰ ἢ μετὰ θάνατον ἀμφιβάλλεσθαι τὰ περὶ τῆς τοῦ γήμαντος προαιρέσεως, εἴτε δι᾿ ἡμεῶν γαμικῆν ἔσχε πρὸς τὴν γυναῖκα, ἢ συνεπλάκη εἴτε καὶ μελλῆν^{w)} εἰς ἀνάγεισιν τῆς μελλούσης ἀμφιβολίας. καὶ μόνον χρὴ τὸν δίχα προικῶν συμβολαίων γαμετὴν ἀγαγόμενον, ἐν ὑπομνήμασι φανεροῦν τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν, ὅτι οὐ παρέργῳ γνώμη, ἀλλὰ γαμικῇ^{x)} καὶ γρητοῖς διαθέσει συνοικεῖ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν, ἵνα μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, εἴ τις ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως, ἐκ τῆς τῶν ὑπομνημάτων προαίρεως ἐλέγχωνται ταύτην τῶν ἐπι τούτων συνισταμένην τῶν ὑπομνημάτων πράξιν νομοθετεῖ ἢ προκειμένη διατάξις παρὰ τοῖς σωφρατίοις φυσικοσυνηγοροῖς ἢ παρ' ἐν αὐτῶν πραττέσθαι. πάντως γὰρ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς πράξεως μισθοὶ τινες ἦτοι παραμυθία παρέχονται· καὶ βούλεται ἢ διατάξις τὴν ἐνευθεν παραμυθίαν τοῦ φυσικοσυνηγοροῦ παρέχεσθαι. καλῶς δὲ εἶπον, ὅτι πρὸς ἀνάγεισιν τῆς μελλούσης ἀμφιβολίας ποιεῖ τὰ γαμικὰ συμβολαία. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ ιδ. διγ. τοῦ β. τίτλ. τοῦ γγ. βιβλ. y) ὅτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ συνοικεῖν ἐλευθερία γυναικὶ γάμος δοκεῖ εἶναι. τῷ δὲ αὐτῷ λόγῳ καὶ τὰς πραγματοποιέας παρὰ τοῖς ὑπάτοις ἐλευθερίας νομοθετεῖ διὰ τῆς αὐτῶν συνηγορίας πραττέσθαι, ἵνα πάλιν τὴν ἐνευθεν παραμυθίαν αὐτοὶ οἱ φυσικοσυνηγοροὶ κομίζωνται.

λδ'. Μηδὲς παρὰ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως^{z)} συνιστάσθω, μέχρις^{a)} εἰς ὀγδοήκοντα περιστάσιν οἱ παρ' αὐτῷ δικολόγοι, εἰ μὴ μόνον παῖδες τῶν πρώτων τριάκοντα^{b)} συνηγόρων εὐπαιδευτοὶ ὄντες· καὶ ἔξωτικὸν δύο κατ' ἐνιαυτὸν μόνον εὐπαιδευτοὶ καὶ αὐτοί. ἀλλὰ μηδὲ εἰς τοὺς ὀγδοήκοντα περιστάς ἀριθμὸς^{c)} ἐναλλαττέσθω, τοῦ ὑστερίζοντος ἀνομιμένον τὸν πρὸ αὐτοῦ· μηδὲ ἀποδημιέτω τις ὑπὲρ τοὺς τρεῖς ἐνιαυτούς, κἢν αἰτήσῃ τούτο παρὰ τοῦ ἐπάρχου, ἢ τοῦ ὀνόματος, καὶ τῶν προνομίων ἐκπιπέτω τῶν συνηγόρων. μέρους δὲ τούτων ἐλαχίστου φθαρέντος, οἱ εἴκοσι πρώτοι τῆς τάξεως^{d)}, καὶ ὁ ἀβάκις^{e)}, καὶ οἱ βοηθοί, ἀπὸ δέκα χρυσίου^{f)} καταθήσουσι λίτρας^{g)}, τῆς αὐτῆς κειμένης κατὰ τοῦ ἐπάρχου ποινῆς. τὰ δὲ ἐκ τῆς τροπέξης αὐτοῦ^{h)} ἑξακόσιαⁱ⁾ νομίσματα, κατ' ἐνιαυτὸν τῷ τοῦ δημοσίου^{k)} συνηγόρῳ διδόμενα, Καλάνδαις^{l)} Ὀκτωβρίαις διδόνθωσιν, πάντων ὧν ἔτιχον ἀπὸ διατάξεως^{m)} ἢ τῶν τοῦ ἐπάρχουⁿ⁾, βεβαιουμένων. καὶ μηδὲς αὐτοῖς χρηματικῆς, ἢ ἐγκληματικῆς χάριν αἰτίας ἐνταῦθα, ἢ ἐν ἐπιουχίᾳ τὸν ὥρισμένον χρόνον διάγουσιν, ἐπαγέτω ζημίαν, ἢⁿ⁾ συνηθείας μεθοδεύων τὸ σύμβολον, ἢ ἰνδουκέντον^{o)} εἰσπραττόμενος.

solo nuptiali consensu matrimonium constat vel absque nuptialibus instrumentis. Et progressi, si Deus sieri, hac de re constitutionem libro 5. Cod. reperimus. Sed quia post tempus aliquod vel post mortem dubitatio oriri potest de eius, qui uxorem duxit, voluntate, utrum affectum nuptialem erga mulierem, cum qua consuevit, habuerit, et utrum quoque sponsalium; tollendae futurae dubitationis causa duntaxat opus erit, ut is, qui absque nuptialibus instrumentis uxorem duxit, gestis propositum suum declaret, se videlicet non animi levitate, sed matrimoniali et vero affectu cum uxore sua vivere, ut post eius obitum, si qui de eius voluntate dubitent, ex actorum testificatione refellantur. Hanc igitur super his gestorum testificationem praesens constitutio apud sapientissimos fisci patronos, vel apud alterutrum eorum fieri iubet. Solvitur certe pro hoc facto merces quaedam, vel solatium: quod constitutio inde fisci advocatis praebere cupit. Recte vero dixi, ad dubitationes, quae existere possent, tollendas nuptialia confici instrumenta. Dicitur enim dig. 24. tit. 2. lib. 23. in liberae mulieris consuetudine nuptias intelligendas esse. Eadem vero ex ratione constitutio iubet, manumissiones, quae apud Consules dantur, per eorundem fisci patronorum advocacionem fieri, ut denuo inde ipsis solatii quid obtingat.

XXXIV. Nemo apud Praefectum Urbi in togatorum collegium recipiatur, quamdiu LXXX supersunt, qui apud ipsum causas agunt, nisi soli filii priorum XXX literarum studiis probe exculsi: et exteri duo tantum per singulos annos, bene et ipsi eruditi. Sed neque numerus LXXX permutetur, iuniore vetustioris gradum coemete. Nec quisquam ultra triennium in aliis degat regionibus, quamvis id a Praef. Urbi petierit; nisi nomine et privilegiis advocatorum privari velit. Quorum omnium si vel minimum fuerit violatum, viginti primates eius ordinis, et qui ab actis est, et eorum adiutores denis singuli auri libris multentur, ipso quoque Praefecto Urbi eandem poenam subituro. Sexcenti autem aurei ex eiusdem arca quotannis fisci patrono praestari soliti, Kalendis Octobribus praestentur; omnibus privilegiis, quae Principum constitutionibus vel auctoritate Praefecti ipsis indulta sunt, integris servandis. Nec quisquam civilis vel criminalis causae obtentu, iis aut hic aut in provinciis per concessum tempus degentibus, damnum inferat, vel in sportularum commonitorio persequendo, vel in eo, quod pro inducenda cognitione datur, exigendo.

w) Hunc locum facilius est vitii postulare, quam emendare. Nihil certe in praesenti succurrit, quod pro voce nihil mellin probabili ratione substitui possit. Illud vero dubio caret, cuius me admonuit acutissimus Scheltinga, post μελλῆν maiorem esse distinctionem ponendam, et sequentia, eiecto καὶ, ita connectenda: εἴτε καὶ μελλῆν. Εἰς ἀνάγεισιν τῆς μελλούσης ἀμφιβολίας μόνον χρὴ τὸν δίχα κ. τ. λ. R. Ruhnkenius in Addendis haec adiecit: Graecus Interpres, nisi fallimur, scripsit: — εἴτε καὶ μεταμελιων, utrum affectum nuptialem erga mulierem, cum qua consuevit, habuerit, an ipsum quoque huius rei promittent: vel, an ipse quoque animum mutarit. Sed aperte profiteor, his me contentum esse non posse. Pro voce μελλῆν, quam et Cod. Haen. habet, facillima emendatione substitui potest, μὴ ἔσχεν. Post hoc μὴ ἔσχεν comma ponendum, et sequentia εἰς ἀνάγεισιν τῆς μελλούσης ἀμφιβολίας eiecto καὶ cum sequenti periodo deleta coniungenda sunt; ita, ut totus locus sic se habeat: Ἀλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει, μετὰ χρόνον τινὰ ἢ μετὰ θάνατον ἀμφιβάλλεσθαι τὰ περὶ τῆς τοῦ γήμαντος προαιρέσεως, εἴτε δι᾿ ἡμεῶν γαμικῆν ἔσχε πρὸς τὴν γυναῖκα, ἢ συνεπλάκη, εἴτε καὶ μὴ ἔσχεν, εἰς ἀνάγεισιν τῆς μελλούσης ἀμφιβολίας μόνον χρὴ τὸν δίχα προικῶν συμβολαίων γαμετὴν ἀγαγόμενον, ἐν ὑπομνήμασι φανεροῦν τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν κ. τ. λ. Sed quia post tempus aliquod vel post mortem dubitatio oriri potest de eius, qui uxorem duxit, voluntate, utrum affectum nuptialem erga mulierem, cum qua consuevit, habuerit, an etiam non habuerit: tollendae futurae dubitationis causa duntaxat opus erit, ut is, qui absque nuptialibus instrumentis uxorem duxit, gestis propositum suum declaret etc. Sic omnia plana expeditaque erunt. x) Cod. Haen. γαμικῆς. Lincoln sub c est. y) Cod. Haen. βιβλίῳ τῶν διγέτων. z) Ex hoc loco recte huius Legis inscriptionem emendat Iac. Cuiacius Observ. lib. XIII. cap. 1. ubi vulgo, Theodoro Praef. Praetorio. R. a) Fabr. et Cod. Haenel. μέχρις. b) Cod. Coisl. τῶν πρὸ τριάκοντα. c) Cod. Coisl. et Fabr. articulum ὁ habent ante ἀριθμὸς. d) Male Cod. MS. (Leidensis) πόλεως. R. Cod. Haen. τάξεως. e) Cod. Haen. βάκις. Cod. Coisl. ἀβάκις. Fabr. ab actis. f) Fabr. χρυσῶν. g) Cod. Coisl. et Fabr. λίτρων. h) αὐτοῦ deest apud Fabr. i) Sic etiam Fabr. Sed Cod. Haen. et Coisl. pro ἑξακόσια habent ἑξ. k) Cod. Haenel. pro τοῦ δημοσίου habet τῷ δημοσῶ. l) Cod. Coisl. καλάνδαις Ὀκτωβρίαις. Etiam Fabr. Ὀκτωβρίαις. m) Cod. Coisl. et Fabr. post ἐπάρχου addunt προνομίων. n) Hoc ἢ omittitur in Cod. Haen. o) MS. τὸ σύνολον ἢ iusdiscenta. Bene vertendo expressit doctissimus Fabrotus. Συνηθεία hic et passim pro sportula. Glossae Nemicae: Σπόρτουλα. ἐκβιβρωτικὰ, ἐρόδια, συνηθεία. R. Cod. Haen. τὸ σύνολον ἢ ἰουδισcenta. C. d. Coisl. τὸ σύνολον ἢ ἰουδισcenta.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

ὁ ἀριθμὸς ἐναλλαττέσθω] Ζήτει βιβλ. ε'. τίτλ. κέ. κεφ. θ'.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΤ.

Τῶν συνηγόρων τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς πόλεως εἰς πολὺν ἀριθμὸν ἐνεχθέντων, ἡ προκειμένη διάταξις νομοθετεῖ, μὴ ἐξεῖναι τοῦ λοιποῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ φόρῳ συστήναι, ἕως ὅτε οἱ πρότερον συστάτες εἰς ὀρθοκοντα περισταίῃσαν δικολόγους, εἰ μὴ ἅμα βουλευμένοι συστήναι νόος ἐστὶν ἑνὸς τῶν τριάκοντα τῶν πρώτων εὐρισκομένων ἐν ἐκείνῳ τῷ φόρῳ, παιδεύσει καὶ σπουδῇ κεκοσμημένους ρ). τὸν γὰρ τοιοῦτον καὶ πρόκα συνστάσθαι νομοθετεῖ μὴδὲν παρεχόντα λόγῳ συφραγίου. ἐπιτρέπει δὲ καὶ ἐξωτικὸν συνίστασθαι, δύο μόντοι μόνους καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εὐπαιδευτούς 4) καὶ αὐτούς. καὶ ὅτε δὲ, φησὶν, εἰς τοὺς ὀρθοκοντα περισταίῃσαν συνηγόρους οἱ ἡδη συστάτες, μηδεὶς κατ' 1) ἀβιτίανα ἢ πανουργίαν ὑπερβανέτω τὸν τῶν ὀρθοκοντα συνηγόρων ἀριθμὸν. ἀπαγορεύσθω δὲ πᾶσι τὸ ὑπερηγῆν τὴν ὀρθοκοντίανα τὴν ἐκ τοῦ χρόνου, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν προαίμων ἐναλλαγῶν ποιέσθαι τῶν τόπων 2) τῆς συνηγορίας, ὥστε τοὺς νεοκαταλέκτους μεταξὺ τετάχθαι τῶν παλαιῶν. καὶ τοῦτο δὲ, φησὶ, προαγορευτέον, ἵνα μηδεὶς αὐτῶν ἐγκαταλιμπάνῃ τὸν παραμένον τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐν ἄλλοις διάγῃ κλίμασιν· ἀλλὰ γινωσκέτωσαν πάντες, ὡς ἅμα τῷ ἐγκαταλέγειναι τῶν ἡγήτων, ἕνα ὑπὲρ τρεῖς ἐνιαυτούς ἐξω τῆς βασιλικῆς διατριβῆς πόλεως, οὐδὲ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν τῶν δικολόγων, οὐδὲ τὰ προνόμια αὐτῶν ἐξουσίᾳ οὐδ' εἰ λαβόντες ἅπασι κομέατον, ἀνεύσασιν 3) τοῦτο, δύναται διὰ τοῦτο ἢ παρελθεῖν, ἢ πολυπλασιαῖζειν τοὺς τῆς ἐκδημίας αὐτῶν χρόνους. τούτων δὲ, φησὶν, ἀπάντων νομοθετηθέντων εἰ καὶ τι οἰονδήποτε ἐλάχιστον καθ' οἰονδήποτε χρόνον 4) παραβῆθῃ, εἰκοσὶν οἱ πρώτοι τῆς τάξεως, καὶ οἱ τὴν φροντίδα 5) τοῦ ἀβ actis, ἕκαστος ἀνὰ δέκα χρυσίον λιτρῶν ὑποστήσειτι πρόστιμον, ὑπὲρ ὧν οὐκ ἀντέστησαν τοῖς βουλευμένοις ἐναντιωθῆναι τῷ νόμῳ, καὶ ἀντιπεδείξασιν αὐτοῖς παράνομον 6). ἀλλ' οὐδὲ κατ' αὐτοῦ, φησὶ, τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἐπιλείψει 7) τὸ τῶν δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν πρόστιμον, εἰ μὴ προσφυλάξει τὸν νόμον ἀκαταφρόνητον. οἱ δὲ χ. χρυσίνοι οἱ ἐξ ἔθους παρεχόμενοι τῷ φισκοσυνηγόρῳ ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, μηκέτι πρὸς τὸ τέλος τοῦ φισκοσυνηγοράτου παρεχέσθωσαν, ἀλλ' ὅτε εἰς τὸ μέσον ἐνεχθεῖ τῷ βαθμῷ τοῦ φισκοσυνηγοράτου, τουτέστιν, ἐν ταῖς Καλάνδαις Ὀκτωβρίαις, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ἀντιπερθέτως αὐτῷ καταβιλλέσθωσαν. εἰ τι δὲ πρὸς τοῦτοις προνόμιον ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν βασιλέων κατὰ θείας συλλάβης ἢ κατὰ διατυπώσεις τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως δέδοται τοῖς συνηγόροις τούτου τοῦ φόρου, φυλαττέσθω καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου ἀκέραιον. καὶ εἰ τις αὐτῶν ἢ εἰς χορηματικὴν ἢ εἰς ἐγκληματικὴν διακὴν ἐνάγειται, εἴτε ἐν τῇ βασιλικῇ πόλει, εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, καθ' ὃν ἔξῃσιν αὐτοῖς διατρίβειν ἐν ἐπαρχίαις χρόνον, μηδὲ εἰς ἐκδιβασίτης σπόγγουλα παρ' αὐτῶν λαμβανέτω· ἀλλὰ μηδὲ οἱ ταῖς διαγνώσασιν ὑπηρετούμενοι ἢ ἐξοκέτορες, ἢ προετοιμάζοντες τὰς δίκας, ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ταῖς δίκαις ὑπηρετούμενοι, ὀνόματι δαπανημάτων τί ποτε παρ' αὐτῶν λαμβανέτωσαν.

εἰς ὀγδοήκοντα περισταίῃσιν] Μὴ ὡς πρὸ πρότερον ὑπερέβησαν τοὺς ὀγδοήκοντα, οὕτω καὶ νῦν μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτοὺς ὀγδοήκοντα, πάλιν ὑπερβανέτω τις τούτων τὸν ἀριθμὸν.

Ἐκ τοῦ κατὰ πόδας.

Οὐδ' εἰ τυχὸν πολλὰ ἐφεξῆς κομέατα τῆς εἰρημῆς καθέδρας ἔλαβον, τουτέστιν, μηδὲ, εἰ δύο 1) ἢ τρία ἐφεξῆς ἔλαβον κομέατα, αὐξανέσθω, ἢ πολυπλασιασέσθω τῆς ἐκδημίας αὐτῶν ὁ δρόμος. ἐν τούτοις 2) τὸ κατὰ πόδας φησὶ ὁ Θαλελαῖος· πολ- λικαὶς συνηγοροὺς μέλλον ἐκδημῆσαι, λαμβάνει κομέατα ἐνιαυ- τοῦ, καὶ ἐν τῷ πληροῦσθαι τὸν ἐνιαυτὸν σπουδάζει ἐναλλάττειν τὸ κομέατον, καὶ λαμβάνειν καὶ δεύτερον, καὶ ὅτε πλη- ρωθεῖ τὸ δεύτερον, πάλιν λαμβάνει τὸ κομέατον, καὶ οὕτως ἐπεκτείνει ἑαυτῷ τὸν τῆς ἐκδημίας χρόνον. τοῦτο γοῦν ἀπαγο- ρεύσασα ἢ διάταξις λέγει, ὅτι, ἕνα λάβῃ ἐξ ἐπιμελείας τινός

SCHOLIUM.

numerus permutetur] Quære lib. 6. tit. 25. cap. 9.

THALELAEI.

Advocatis illustris Praef. Urbi ingentem in numerum excrescentibus, haec constitutio sancit, non licere in posterum in forum illud recipi, antequam prius recepti ad LXXX numerum deducti sint, nisi, qui in hoc collegium cooptari cupit, filius sit alicuius ex illis, qui priorum XXX in isto foro obtinent numerum, literarum studii liberaliter eruditus. Talem enim gratis recipi iubet, nec quidquam suffragii nomine per eum solvi. Exteros etiam ad hoc collegium adspirare permittit, sed duos tantum per singulos annos, bene et ipsos eruditos. Quando vero, inquit, togatorum collegium ad LXXX numerum deductum est, nemo per ambitum astutiamve hunc numerum superet. Interdicenda quoque est omnibus licentia transgrediendi ordinem, quem cuique tempus receptionis assignat, et, velut in mercatorum contractibus, advocacionis loca permutandi, eo effectu ut nuper allecti iam intersint veteranis. Et hoc, inquit, constituit, interdicendum, ne quis eorum, derelicta Praefecti urbi observatione, peregre degat; sed ut omnes sciant, se, post impetratum togatorum nomen, si ultra tres annos extra hanc regiam urbem commorati fuerint, neque nomine togatorum neque privilegiis fruitorios: neque eos, si semel commeatum impetrantes, illum renoverint, hoc modo posse peregrinationis tempus vel supergredi vel multiplicare. Quorum omnium hac constitutione sancitorum si quid vel minimum quocunque tempore violatum fuerit, viginti primores eius ordinis, et qui sollicitudinem ab actis gerunt, denis singuli libris auri multabuntur, quod non restiterint iis, qui adversus legem tendunt, neque opposuerint praesentem consultationem. Quin etiam adversus ipsum Praefectum urbi non deerit decem auri librarum multa, nisi legis auctoritate intemerata custodierit. Sexcenti autem aurei, qui pro more fisci patrono ex Praefecti urbi arca praebentur solent, non post decursum officium praebentur, sed cum ad medium iter pervenerint patrocinii rerum fiscalium, hoc est, Kalendis Octobribus per singulos annos absque mora praestentur. Quicquid insuper privilegiorum vel sacris superiorum Principum affatibus, vel auctoritate Praefecti urbi huius fori patronis datum est, ex hac ipsa lege integrum servetur. Et si quis horum vel ex civili causa vel ex criminali in ius vocetur, sive in regia urbe, sive in provinciis, quando per concessum tempus ibidem degat; nullas executores ab eo sportulas consequantur: neque qui controversiis movendis inserviant, aut exceptores, aut litem instruentes, vel quolibet alio officio controversiis ministrantes, quocunque nomine sumtum ab iis exigant.

octoginta eorum numerus conclusus sit] Nemo, ut antea LXXX numerum transgressi sunt, ita et nunc, postquam octoginta facti sunt, denuo hunc numerum transgredi audeat.

Ex τῷ κατὰ πόδας.

Neque si forte plures deinceps praedictae sedis comeatus ceperint, id est, neque, si duo tresve deinceps ceperint commeatus, augeatur, vel multiplicetur peregrinationis excursus. Sic τὸ κατὰ πόδας. Et ait Thalelaeus: saepe advocatus peregre abiturus, anni commeatum accipit, et anno ad finem properante, commeatum de industria commutat alterum capiendo; huiusque tempore impleto rursus accipit commeatum, atque ita peregrinationis tempus sibi ipse extendit. Quod interdicens constitutio sancit, peregrinationis excursus nec pro-

p) MS. (Leid.) κεκοσμημένων. R. Cod. Haen. κεκοσμημένους q) Cod. Haen. εὐπαιδευτάς. r) Cod. Haen. κατὰ. s) Cod. Haen. τρόπων. t) Cod. Haen. ἀνανέωσαν. u) Cod. Leidensis, quo Ruhnkenius usus est, εἰ καὶ τι οἰονδήποτε χρόνον. Cod. Haen. plura habet: εἰ καὶ τι οἰονδήποτε ἐλάχιστον καθ' οἰονδήποτε χρόνον. Ex Cod. Haen. textum constitui. v) Forte ex-cidit, ἔχοντες, aut simile quid. R. w) An scribendum, παρόντα νόμον? Hoc certe sententia postulat, R. Etiam Cod. Haen. παρανομον. Ruhnkenii coniecturae accedo. x) ἐπιλείπει recte Cod. Haen. Cod. Leidensis, quo Ruhnkenius usus est, ἐπιλείψαι. y) Cod. Haenel. εἰ μηδὲ, εἰ δύο. Illud primum εἰ prorsus supervacaneum est. z) Forte legendum: οὕτως τὸ κατὰ πόδας. Καὶ φησι Θαλελαῖος. Sic pag. 28. (edit. Ruhnk. i. e. in interpretatione cap. 23. h. t. Heimb.) et alibi. R.

καὶ σπουδῆς τῆς εἰρημῆνης ἐπαροχῆτος διαλλάξας, τουτέστι, τὰ κομμάτια, ἐπεκτείνεσθαι αὐτῶ ἢτοι πολυπλασιάζεσθαι τῆς ἀποδημίας οἱ χρόνοι οὐ δύνανται.

ἢ τύπον τοῦ ἐπάρχου] Σημείωσαι, ὅτι καὶ ἀπὸ διαλλάξας τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως δέδοται προνόμια τοῖς συνηγόροις αὐτῶν. καὶ ταῦτα ἐβουλήθη ἢ παροῦσα διάταξις βεβαία μένειν καὶ φυλάττεσθαι.

μηδεὶς αὐτοῖς χρηματικῆς] Μέγα ἐστὶ τοῦτο τῆς συνηγορίας τούτων προνόμιον, τὸ μηδὲ ἐν παντελῶς δίδοναι αὐτοῖς σπόρον, μήτε τὸ οἰοδηγοῦν ἀνάλωμα ἢ ἐξοκέπτουσαν, ἢ τοῖς ἐτοιμίζουσι τὰς δίκας, ἢ ἄλλω τινὶ δηροτε τῶν ἀπὸ τῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπομνήματα ἐκλαμβάνειν, καὶ πάσαν τὴν δίκην προῖκα αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι.

λξ. Ὁ μετὰ^a αἰτήσεως ἦτοι^b ἀπολύσεως τῆς βασιλίδος πόλεως ἐκδημῶν δικολόγος οὐκ ἀπόλλυσι τὸν ἴδιον βαθμὸν, κἂν ἐπὶ πέντε ἔτη^c ἀπολειφθῇ· ὁ γὰρ δίχα αἰτήσεως ἦτοι ἀπολύσεως ἀπολειφθεὶς δύο ἔτη μόνον δύναται^d μένειν ἕξωθεν.

ΕΡΜΙΝΕΙΑ.

Τῶν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ συνηγόρων δεηθέντων, δηλωθῆναι αὐτοῖς, εἰ χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἢ Ἰουστίνου^e διάταξις ἢ νομοθετήσασα, τὸν παρὰ τοῖς ἐπάρχοις νομοθετοῦντα^f), καὶ τὸν τῆς βασιλίδος πόλεως ἀποστάντα ἢ χωρὶς κομμάτιον ἐπὶ διετῶν ἢ μετὰ τοῦ κομμάτιον ἐπὶ πενταετίας^g) . . . . . ἢ παροῦσα διάταξις λέγει, ὥστε καὶ ἐπὶ αὐτῶν χώραν εἶναι τῆς διατάξεως. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας τῆς διατάξεως οὕτως τῆς διατάξεως τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστίνου τοῦ πατρὸς τοῦ ἡμετέρου, τῆς περὶ τῶν συνηγόρων τοῦ ὑψηλοτάτου σου θρόνου, λέγου δὲ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως, προερχομένης, οἱ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ συνηγόροι ἤτησαν ἐξ ἡμῶν, φανερόν γενέσθαι αὐτοῖς, εἰ χώραν δύναται ἔχειν καὶ ἐπὶ αὐτῶν, εἴτε μετὰ κομμάτιον^h) τοῦ δικαστηρίου τῆς αὐτῆς ὑψηλοτάτης ἀπελειφθῶσιν. Θεσπιζόμεν τῶν τῶν τοιοῦτον νόμον γενικῶς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν κρατεῖν, ἵνα, εἴ τις χωρὶς κομμάτιον περὶ αὐτῶν συναπτήσῃς διετίας ἀπολειφθῆναι, ἢ μετὰ κομμάτιον περὶ αὐτῶν πενταετίας, ἐκ τῆς γνώσεως παντελῶς ἀφαιρεθῆναι, μηδεμιᾶς ἐξουσίας αὐτῶν διδομένης τὸν ἴδιον βαθμὸν διεκδικῆσαι, μηδὲ πάλιν τοῖς ἀνδράσι ἐλλογίμοις τοῖς συνηγόροις συνίστασθαι. ἀπολαύτωσαν τῶν τῶν συνηγόροι τῆς αὐτοῦ ὑψηλοτάτης ταύτης τῆς ἡμετέρας γενικῆς διατάξεως.

λξ'. Κἂν μισθὸν οὐκ εἴληφαςⁱ) ὑπὲρ τοῦ δημοσίου συνηγορῶν, μὴ νόμιζε ὅμως δύνασθαι κατ' αὐτοῦ ὑπὲρ ἐτέρων εἰπεῖν.

ΣΧΟΛΙΑ^k).

Βιβλίον τοῦ κώδικος τίτλ. ἡ. 1)
νόμιζε ὅμως] Ζῆτει τὸ ἰ. κερ. καὶ τὸ ἰ'.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Ὁ συνηγορῶν τῷ φίσκῳ ἐν δίκῃ τινὶ οὐ δύναται λέγειν κατ' αὐτοῦ ἐν ἄλλῃ δίκῃ, εἰ καὶ μισθοῦς τῆς πρώτης δίκης οὐκ εἴλαβε. πλὴν ἴσθι, ὅτι καινοτομῆι τοῦτο ἢ δευτέρῳ διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου λέγουσα, ὡς ὁ μὴ τραπαλάσας ἐν πράγματι τινὶ ὑπὲρ τοῦ φίσκου, ἐν ἐκείνῳ δύναται συνηγορεῖν κατ' αὐτοῦ, εἰ ἐδέηθη^m) βασιλέως. οὕτως οὖν νόμι καὶ τὴν πρώτῃν διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου, καὶ σημειώσαι, ὡς ἔ

trahi nec multiplicari posse, etiamsi ex industria praedictae Praefecturae auctoritates, id est, commeatus, re-

petitae sint. vel auctoritate Praefecti] Observa, etiam auctoritate Praefecti urbi advocatis privilegia dari: quae haec constitutio integra servari voluit.

nec quisquam civilis] Magnum et singulare hoc advocatorum istorum privilegium est, nullas prorsus sportulas dare, nec ullum sumtum facere in exceptores vel litem praeparantes, vel quemcunque alium eius officii, sed cum acta gratis accipere, tum totam causam sine ullo sumtu disceptare.

XXXV. Advocatus, qui cum commeatu impetrato extra urbem regiam peregrinatur, non perdit gradum suum, quamvis per quinquennium abfuerit: nam qui sine commeatu impetrato abfuerit, per biennium tantum abesse potest.

L. 9. C. II. 8.

INTERPRETATIO.

Cum advocati Illyricani sibi declarari postulant, an etiam circa ipsos locum habere posset Iustini constitutio, sanciens, advocatum locum Praefecturae, qui a regia urbe per biennium absque commeatu abfuerit vel cum commeatu per quinquennium. . . . . praesens constitutio ait, eam circa ipsos quoque locum habere. Versio vero, quae κατὰ πόδας facta est, ita habet: constitutione divinae recordationis Iustini patris nostri super advocatis amplissimae sedis tuae (Praefecti scilicet urbi) prolata, Illyricani Advocati a nobis petierunt, eis clarum reddi, an locum etiam circa ipsos reperire possit, sive cum commeatu, sive absque commeatu ab eisdem sublimitatis iudicio abfuerint. Sancimus igitur talem legem generaliter in eorum personis valere, ut, si quis absque commeatu ultra continuum biennium abfuerit, vel cum commeatu ultra quinquennium, ex matricula penitus tollatur; nulla ipsi concedenda facultate gradum suum vindicandi, neque iterum viris disertissimis togatis adsistendi. Fruantur igitur Advocati eiusdem sublimitatis hac nostra generali sanctione.

XXXVI. Quamvis fisci causam agens, salarium non acceperis, noli tamen putare, te aliis adversus fiscum patrociniū praestare posse.

L. 1. C. II. 9.

SCHOLIA.

Lib. (2.) Codicis titul. 8.
noli putare] Quaere cap. 10 et 11.

THEODORI.

Qui fisci causam egit in lite quadam, in alia lite adversus fiscum advocacionem praebere nequit, quamvis pro priore causa nullum salarium cepit. Scias tamen, secundam constitutionem huius tituli illud innovare dicendo, eum, qui rem aliquam fisci nomine non tractavit, in ea adversus fiscum patrociniū praebere posse, si illud a principe petierit. Sic igitur intellige etiam pri-

a) Hanc constitutionem primus Graecae protulit *Cuiacius* Observ. XIII. cap. 1. R. b) Verba αἰτήσεως ἦτοι a Fabroto omittuntur. Habent ea Codd. Haen. et Coisl. c) Fabr. ἐπὶ πενταετία. Codd. Coisl. et Haen. ut Ruhnck. d) Cod. MS. οὐ δύναται. R. Sic etiam Cod. Haen. e) I. 7. C. h. t. R. f) Imo συνηγορῶντα. Mox quaedam desunt, quae facile quis ex contextu suppleat. R. g) Ruhnck. χωρὶς κομμάτιον ἐπὶ πενταετία, post quae verba parva lacuna deprehendebatur in Cod. Leid. Cod. Haen. sic explet pro πενταετία, quod habet Cod. Leid. substituens διετία, ἢ μετὰ τοῦ κομμάτιον ἐπὶ πενταετία. Quod in textum recepi. Nihilosecius nonnulla adhuc desunt, fortasse οὐκ ἀπολλύναι τὸν ἴδιον βαθμὸν, vel simile quid. h) Exciderunt verba εἴτε χωρὶς κομμάτιον. R. i) Fabr. et Cod. Coisl. κἂν μὴ μισθὸν εἴληφας. k) Haec scholia desunt in edit. Ruhnckiana. Exhibentur in Cod. Haen. l) Hactenus in editionibus nostris tit. 9. lib. 2. Cod. Sed tit. 8. lib. 2. Cod. de advocatis diversorum iudiciorum delendum et cum praecedenti tit. 7. de advocatis diversorum iudiciorum unum esse, ita, ut quae sub priore repositae sunt constitutiones, in hoc collocandae sint, bene observavit *Witte* die Leges restitutae des Inst. Codex p. 153. et *Biener* in Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft T. VII. fasc. II. p. 174. sq. Noli tamen mirari, me numerum titularum hactenus in edit. nostris usitatum retinuisse. Nam quae illi viri doctissimi monuerunt, in futuris quidem Codicis editionibus omni modo observanda sunt; quod tamen ad eas, quae iam in lucem prodierunt, attinet, quarum nunc ratio habenda est, retinenda est numerandi ratio in iis usitata, ne frustra quaerant lectores Codicis locos laudatos. m) ἔ deest in Cod. Haen. qui et habet ἐδεήθη.

θαρηθείς τινος πρᾶγμα, οὐ δύναται ἐν αὐτῷ συνηγορεῖν κατ' αὐτοῦ.

Θ Α Λ Ε Λ Α Ι Ο Τ.

Γενόμενος τις ἐν δίκῃ φισκοσυνήγορος, καὶ μὴ λαβὼν τὰ γενομένηα ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συνηγορίας σαλαρία, ἐβούλετο διὰ τοῦτο ἐν ἄλλῃ ὑποθέσει κατὰ τοῦ φίσκου συνηγορήσαι. ἀπαγορεύουσα οὖν αὐτὸ ἡ διάταξις, ἀντέγραψεν πρὸς αὐτὸν οὕτως ὅπως σαυτὸν τοῦ φίσκου δίκῃν κεννηκέναι δεματίσεις, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ ὑπὲρ τούτου σαλαρίον εἰληφέναι ἀρχῇ, ὅμως τοῖς ἀρέσαισι πάλαι νόμοις ἐφησυχάζε. ἐκείνοις ^{η)}, οἱ τινες δίκῃν ἐπράξαντο τοῦ φίσκου, κενωκωμένον ἐστὶ κατὰ τοῦ φίσκου συνηγορίαν παρασχῆν.

ὁμοίως δύνασθαι κατ' αὐτοῦ] Ταῦτα νόμι, ὅταν ἐξακτικῶ τι βούληται συνηγορήσαι ὁ γενομένος φισκοσυνήγορος. εἰ γὰρ δίκῃν οἰκίαν πρὸς τὸν φίσκον ἀγωνίζεταί, ἢ ὑπὲρ ^{ο)} τέκνων ἰδίων, ἢ ὑπὲρ ἀνιόντων αὐτοῦ, ἢ ὑπὲρ πονητῶν, ὧν ἐπιτροπος ἐστὶ, δύναται καὶ φισκοσυνήγορος ὧν ἐστὶ κατὰ τοῦ φίσκου συνηγορεῖν, ὡς φησὶν ἐν τοῖς πρώτοις. οὕτως οὖν νόσον τὸν γενικὸν τῆς διατάξεως κανόνα, ὡς ὁ Παῦλος ^{π)} ὑποδιείλεν αὐτὸν. ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τίτλῳ ἐν τῇ πρὸ ταύτης σενεντίας καὶ τιμωρίαν ὀρεῖται ὁ Παῦλος κατὰ τοῦ φισκοσυνήγορου συνηγορήσαντος κατὰ τοῦ φίσκου.

L. 2. λζ'. Ἐν αἷς μὴ ὑπερετρακτίαις αἰτίαις τοῦ δημοσίου, δύνῃ κατὰ γνώμην ἡμετέραν ὑπὲρ ἰδιώτου κατὰ τοῦ δημοσίου συνηγορεῖν καὶ ^{η)} δικολογεῖν.

Ἑ Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Τῆς ^{ρ)} πρώτης διατάξεως γενικῶς ἀπαγορευσάσης τῷ φισκοσυνήγορῳ τὸ κατὰ τοῦ φίσκου συνηγορεῖν, αὕτη ἡ διάταξις νομοθετεῖ ἐξῆναι αὐτῷ, βασιλέως ἐπιτρέποντος συνηγορεῖν καὶ κατὰ τοῦ φίσκου ὑπὲρ ἰδιωτῶν, ἢ αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ δίκῃ τοῦ φίσκου, ἢ ἐτρακτίαισιν, ὅτε ἢ φισκοσυνήγορος, μὴδὲ τοῦ βασιλέως ἐπιτρέποντος δυνῆθεϊ συνηγορήσαι. σημειῶσαι τὰ δύο μέρη τῆς διατάξεως ὅτι ἀπὸ σακρας καλῶς συνηγορεῖ κατὰ τοῦ φίσκου ὁ φισκοσυνήγορος, καὶ ὅτι εἰς ἢν ἐτρακτίαισιν τὴν τοῦ φίσκου δίκῃν, οὐδὲ ἀπὸ σακρας δύναται συνηγορήσαι. σημειῶσαι οὖν καὶ ἐντεύθεν, ὅπερ ἀνωτέρω ἐν τῇ ε. σ) διατάξει τοῦ ζ'. τίτλῳ ἐσημειώσαμεθα, ὅτι ὁ πρᾶγμα τινος θαρηθείς οὐ δύναται ἐν αὐτῷ πρᾶγματι κατὰ τοῦ θαρηθέντος συνηγορήσαι. σημειῶσαι δὲ, ὅτι καὶ αὕτη ἡ πρώτη διάταξις τῷ ἀπᾶς γενομένῳ φισκοσυνήγορῳ οὐδὲ μετὰ τὸ ἀποθέσθαι τὸ ὄφριμιον ἐπιτρέπει κατὰ τοῦ φίσκου συνηγορεῖν. καὶ ἡ πρώτη γὰρ περὶ πικρῆλθόντος χρόνου διαλέγεται, καὶ αὕτη γὰρ ὡς πρὸς τινὰ ἀπὸ φισκοσυνήγορου ^{ι)} ὅντια διαλέγεται.

L. 3. λη'. Τὰ ^{υ)} τοῦ δημοσίου δίκαια ἀποκρύπτων ὁ τοῦ δημοσίου συνηγόρος, ἢ τοὺς ἰδιώτας ὀνόματι τοῦ δημοσίου συκοφαντῶν, τιμωρεῖσθαι.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Τ.

Μὴ συκοφαντεῖτω ὁ συνηγόρος μῆτε ἰδιώτας τῷ τοῦ φίσκου ὀνόματι. ἀνάγνωθι βιβλ. ιβ'. τίτλ. ξβ'. ^{υ)} διατ. α'. ἐνθα φησὶν, οἱ ἐκδικεῖ ὁ ἀρχὼν τὸν ἀδικούμενον ὑπὸ τοῦ φισκοσυνήγορου.

Θ Α Λ Ε Λ Α Ι Ο Τ.

Ὁ φισκοσυνήγορος τιμωρίαν εὐλαβεῖσθαι, εἴν μὴ παραφιλᾶσθαι τὸ μὴδὲ λαθεῖν τὸν ὀφειλόντων τῷ φίσκῳ. φυλαττέσθαι δὲ καὶ τὸ ἀνομιμένης δίκης φισκαλίαι, μὴδὲ μίαν προσφασεῖ αὐτῆς τοῖς ἰδιώταις ἐπιφέρειν συκοφαντίαν. ὅτε οὖν οὐδὲ ἠεθθυμῆν ὀφείλει τῶν τῷ φίσκῳ συμφερόντων ὁ ὑπὲρ τοῦ φίσκου συνηγορῶν, οὐδὲ συκοφαντεῖν τοὺς ἰδιώτας ὀφείλει, ἢ αὐτῷ ὑποπέσῃ τῇ τιμωρίᾳ τῆς διατάξεως.

η) Cod. Haen. ἐκείνοις γὰρ. ο) Cod. Haen. ἦ. Deest ap. Ruhn. π) Respicit L. 10. D. de postul. Sed quod mox ex eodem Paulo affertur, neque ego, neque praestantissimus Scheltinga noster in Pandectis invenire potuimus. Quare idem Vir. Clar. recte statuebat, Thalelaeum Pandectarum exemplari usum esse, in quo sub tit. de postulando plura ex Pauli scriptis proposita erant, quam quidem in exemplaribus iis, quibus hodie utimur, reperiantur. R. ρ) συνηγορεῖν καὶ deest apud Fabr. ρ) Ante verba τῆς πρώτης διατάξεως in Cod. Haen. haec leguntur: ἐπιγέγραπται ὁ παρὼν τίτλος περὶ συνηγορῶν τοῦ δημοσίου. σ) Cod. Haen. ἦ. ζ) Lege ἐστὶ φισκοσυνήγορον. R. υ) Male Basilica κατὰ τοῦ. R. Etiam Cod. Coisl. κατὰ τοῦ. ς) Cod. Haen. τίτλ. ξα'.

mam huius tituli constitutionem, et observa, eum, cuius fidei alicuius causa commissa est, non posse in ea ipsa adversus eum advocacionem praestare.

Θ Α Λ Ε Λ Α Ι Ο Τ.

Agitans quidam fisci causam, nec salarium huic rei decretum percipiens, ideo alio in negotio adversus fiscum perorare instituit. Quod Imperator interdicens, sic ad eum rescipit: cum te fisci causam egeris proponas, quamvis te vel maxime salarium percepisse neges, tamen acquiescendum est placitis. His enim, qui causam fisci egerunt, vetitum est, adversus fiscum advocacionem exhibere.

tamen posse adversus eum] Haec intellige, si, qui fisci patronus factus est, extraneo patrociniū praestare velit. Si enim propriam causam adversus fiscum agat, vel liberorum suorum, vel parentum, vel pupillorum, quorum tutelae gerit, potest, quamvis adhuc sit fisci patronus, adversus fiscum agere; sicut in prima Digestorum parte dictum est. Sic igitur intellige generalem constitutionis regulam, ut eam Paulus cum distinctione accepit. In eodem vero titulo sententia, quae hanc praecedat, poenam quoque determinat Paulus, quae fisci patrono contra fiscum patrociniū praestanti infligitur.

XXXVII. Potes, nobis auctoribus, privatis adversus fiscum patrociniū praestare in his causis, quas pro fisco non tractasti.

I N T E R P R E T A T I O.

Cum prima constitutio generaliter fisci advocato interdiceret adversus fiscum causas defendere, haec constitutio sancit, licere ipsi, Principe permittente, etiam adversus fiscum privatis advocacionem praebere, ita tamen, ut in ea causa, quam, cum fisci esset advocatus, tractavit, ne Principe quidem auctore, patrociniū praestare possit. Observa duas huius constitutionis partes: recte advocatus ex sacra permissione adversus fiscum postulat; idem vero in ea, quam tractavit, fisci causa, ne ex sacra quidem permissione patrociniū exhibet. Nota et hoc loco, quod superius const. 5. tit. 6. observavimus, cum, cui causa alicuius tradita est, non posse adversus hunc clientem suum in eo ipso negotio postulare. Nota vero, hanc primam constitutionem ei, qui semel fisci patronus fuit, ne post depositum quidem officium concedere, ut adversus fiscum patrociniū exhibeat. Prima enim de praeterito tempore loquitur, haec vero de fisci advocato, qui adhuc officio fungitur.

XXXVIII. Fisci advocatus, qui iura fiscalia occultat, vel privatis fisci nomine calumnias commovet, coerceatur.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Τ.

Fisci advocatus ne moveat privatis calumnias fisci nomine. Lege lib. 12. tit. 62. const. 1. ubi dicitur, Praesidem in fisci advocatum, qui aliquem laeserit, competentem severitate vindicare.

Θ Α Λ Ε Λ Α Ι Ο Τ.

Fisci patronus poenam metuat, si quid eorum, quae fisco debentur, occultaverit. Caveat etiam, agitato negotio fiscali, ullam hoc praetextu privatis movere calumniam: ita ut eum nec fisci commodorum negligere oporteat, neque privatis calumnias intentare, nisi huius constitutionis poenae obnoxius esse velit.

τιμωρείσθω] Τιμωρίαν νόσον μή ζητήν, ἀλλ' ἄδηνον, ἢ εὐδαιρέτως ^{ω)}, ἢν ἂν ὁ αὐτοῦ ὄρχων ὀρίσῃ.

λθ'. Οἱ καθολικοὶ καὶ ἐπὶ ταῖς ἰδικαῖς τῶν τοῦ βασιλέως πραγμάτων αἰτίας, καὶ ἐπὶ ταῖς τοῦ ταμείου παρόντος ^{χ)} αὐτοῖς τοῦ δημοσίου συνηγόρου δικαζέτωσαν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οἱ καθολικοὶ εἴτε τῆς ἰδικῆς οὐσίας τοῦ βασιλέως εἰδὼ καθολικοί, εἴτε τοῦ ἱερωτικοῦ ταμείου, μὴ ἄλλως ὀκρούσθωσαν δίκης, εἰ μὴ τοῦ φυσικοσυνηγόρου παρόντος καὶ συνηγοροῦντος.

μ'. "Ὅσα περὶ ^{γ)} τῶν συνηγορουμένων οἱ συνήγοροι λέγουσιν, αὐτοῖς ^{ζ)} νομιζέσθωσαν οἱ δικαζόμενοι λέγειν.

ΣΧΟΛΙΟΝ α).

Βιβλ. β. τοῦ κεφαλ. δ. τίτλος θ'.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὁ παρὼν τίτλος ἐπιγράφεται περὶ πλάνης τῶν συνηγόρων ἢ βιβλίων ^{β)} δεικνύων προσδεχόμενων.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Δοκοῦσι λέγειν οἱ λιτιγάτορες ^{γ)}, εἰ τί φασιν οἱ τούτων συνηγόροι· εἰ μὴ ^{δ)} ἄρα κατὰ πλάνην τι εἶπον. φησὶ γὰρ ἡ τρίτη διατάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς ἡ τῶν συνηγόρων πλάνη οὐ βλάπτει τοὺς ὑπ' αὐτῶν συνηγορουμένους. ἔγνωσ δὲ ἐν τῇ πρώτῃ διατάξει τοῦ ἐβδόμου τίτλου τοῦ παρόντος βιβλίου, ὡς οὐδὲ τὰ κατὰ προδοσίαν λεγόμενα ὑπὸ τῶν συνηγόρων βλάπτει τοὺς προσφυγῶν αὐτῶν.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΥ.

Πολλὰς τινὲς ἀγωνιζόμενοι δίκην καὶ ἠτιώμενοι ἀξιοῦσι μὴ παθεῖν πρόκριμα, φασκόντες, ὅτι οὐκ αὐτοὶ ἐδικαιολογήσαντο, ἀλλὰ οἱ συνηγόροι αὐτῶν, καὶ ἀξιούντες ἐκ τῆς τῶν συνηγόρων φωνῆς μηδὲν ἐν αὐτοῖς γινεσθαι πρόκριμα. τοῦτο οὐκ ἀπαγορεύουσα ἡ διατάξις κανονίζει, ὅτι πάντα, ὅσα οἱ συνηγόροι παρόντων ὧν τις δίκην πράττουσι, δικαιολογούνται, οὕτως ἐστὶ ληπτέον, ὡς ἂν εἰ παρ' αὐτῶν τῶν δεσποτῶν τῆς δίκης προήχθησαν. ἐξέλυε ^{ε)} ἐκ ταύτης τῆς διατάξεως τὴν νομοθεσίαν τῆς πρώτης τοῦ ἐβδόμου τίτλου διατάξεως, ἐνθα εἴρηται, ὡς εἰ διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ δικολόγου ἠτιηθεῖται τις, δικάσεται ἀνωθεν τὴν δίκην ἀγωνιζέσθαι. ὅτε οὐκ προδιδόντες με ὁ συνηγόρος φθέγγεται, οὐ δοκῶ ἐγὼ φθέγγεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἐπιδυναμίᾳ τὴν κατ' ἐμοῦ ψῆφον ἀνατρέπειν. νόσον τοῖνυν τὸν κανὸνα τῆς διατάξεως, εἴαν μὴ προδιδόντων οὐκ εἶδον προσφυγῶν ὁ δικολόγος διδάσκει τινα. εἴαν γὰρ προδιδόντων, οὐδὲ ἐν πρόκριμα γίνεται τῷ προσφυγῇ, ὡς εἶπεν ἡ πρώτη τοῦ ἐβδόμου τίτλου διατάξις. σημείωσαι δὲ ἐκ τοῦ πραισεντίβου, ὅτι τῷ ἀπόντι οὐ γίνεται πρόκριμα, ἐξ ὧν ὁ δικολόγος αὐτοῦ δικολογείται. ταύτη διατάζει τὸ παλαιὸν προσέκειτο, ὅτι δύνανται παρόντες οἱ προσφυγῶν εὐθέως μὲμφεσθαι κατὰ τῆς τοῦ δικολόγου πλάνης· καὶ διὰ τοῦτο ὡς μὴ μεμψόμενοι ὑπομένουσι πρόκριμα. ἀλλὰ περιεῖλον νῦν τοῦτο τὸ

coerceatur] Poenam intellige non certam, sed incertam, aut arbitriam, quamcunque eius Praeses statuerit.

XXXIX. Rationales causas tam rei Principis privatae, quam aerarii, praesente fisci advocato, disceptent.

L. 4. C. II. 9.

INTERPRETATIO.

Rationales, sive privatae Principis rei, sive sacro aerario praesint, non aliter examen suscipiant, nisi praesente fisci advocato, et officio suo fungente.

XL. Quaecunque advocati praesentibus his, quorum causas tractant, allegaverint, ipsi litium domini protulisse putandi sunt.

L. 1. C. II. 10.

SCHOLIUM.

Lib. 2. Cod. titul. 9.

INTERPRETATIO.

Hic titulus inscribitur de errore advocatorum, vel libellos, seu preces concipientium.

THEODORI.

Videntur litigatores dicere, quicquid ipsorum patroni dicunt; nisi forte per errorem quid dixerint. Tertia enim huius tituli constitutio ait, advocatorum errorem partibus haud nocere. Nosti etiam ex prima constitutione tit. 7. huius libri, nec illa, quae ab advocatis per praevaricationem dicta sunt, clientibus obesse.

THALELAEI.

Saepe litigantes et in iudicio victi hoc sibi praeiudicio esse nolunt, dicentes, non se ipsos, sed advocatos causam egisse, atque adeo postulant, nullum ut ex iis, quae advocatus dixit, ad ipsos praeiudicium perveniat. Quod interdicens constitutio sancit, ea, quae advocati praesentibus his, quorum causas agunt, allegant, perinde accipienda esse, ac si ab ipsis litium dominis prolata sint. Ex hac constitutione explicata const. 1. tit. 7. ubi dicitur, eum, qui advocati praevaricatione causam perdidit, denuo litem instituire posse. Si quid igitur advocatus praevaricans dixerit, illud non ego dixisse videor, quia sic non amplius possem sententiam adversus me latam evertere. Intellige igitur huius constitutionis regulam, nisi prodendo clientem suum quaedam dixerit advocatus. Si enim praevaricaretur, nullum inde praeiudicium fit clienti, sicut ait const. 1. tit. 7. Observa vero ex verbo praesentibus, absenti ex iis, quae advocatus allegaverit, nullum fieri praeiudicium. Huic constitutioni olim additum erat: litigatores praesentes statim advocatorum errori contradicere posse, eosque ideo, si non contradixerint, praeiudicium ferre oportere. Sed nunc amputarunt hunc textum illustres Codicis archi-

ω) εὐδαιρέτως vox huic loco non apta. Reponendum εὐδαιρέτως, utcumque placuerit. R. x) Cod. Coisl. et Fabr. συμπαρόντος. γ) Eandem huius constitutionis versionem exhibent tum ipsa Basilica (Fabroti) tum eorum Synopsis Lib. VIII. p. 100. quae, quod mireris, nec Leunclavio, nec Fabroto suspecta fuisse videtur. Equidem Graecos aliam in exemplaribus suis lectionem reperisse dicerem, hanc fortasse, similemve: *Ea, quae advocati pro clientibus his, quarum causae aguntur, allegant*, etc. nisi id contra iuris rationem esset. Arg. L. 3. C. h. t. L. 79. D. de verb. obl. Praestiterit igitur, probabili emendatione tentare, an versio Graeca cum textu Latino conciliari possit. Ne multa, scribendum: "Ὅσα παρόντων συνηγορουμένων etc. quod Thalelaeus inprimis ad h. l. confirmat. Simile mendum in his Commentariis p. 28. (in ἐξηγητῆρι ad cap. 23. h. t.) ab amico nostro sublatum est. R. Etiam Cod. Coisl. Haen. et Theod. περὶ τῶν. Ruhnkenii coniecturam omni modo probo. ζ) αὐτοὶ etiam Cod. Coisl. Fabr. et Theod. Sed Cod. Haen. et Syn. αὐτό. Lectio αὐτοὶ unice vera est. α) Hoc scholium addit Cod. Haen. Deest in edit. Ruhnkeniana. Ceterum in textu scholii pro κεφαλ. δ. omnino legendum est κωδ. quod puto ex mutatione siglarum in κεφαλ. δ. a librario facile mutari potuisse. In nostris Codicis editionibus est titulus de errore advocatorum tit. 10. lib. 2. Codicis. Recte tamen Graeci dicunt esse tit. 9. lib. 2. Cod. cf. notam ad cap. 36. h. t. β) Eui putidum magistelli recentioris errorem, qui ne inscriptionem quidem huius tituli intellexit. Vertit enim, quasi scriptum esset: *De errore advocatorum vel libellos precum accipientium*. R. c) Cod. Haen. λιτιγάτοι. d) Particulam negativam, quae in MS. deerat, ex Basilicis (Fabroti) recepi, ubi idem scholium reperitur, sed absque Theodori nomine. R. Cod. Haen. εἰ μὴ ἄρα. e) Cod. Haen. pro ἐξέλυε habet ἐξέλε, excipe, quod mihi praeplicet. f) Cod. Haen. σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐκ τοῦ πραισεντίβου τῷ ἀπόντι κ. τ. λ.

ἡτὸν οἱ περιφανεῖς κωδικευταί^{g)}, ὡς τῆς τρίτης διατάξεως τούτου τοῦ τίτλου σαφέστερον αὐτὸ λεγούσης.

L. 2. C. II. 10. μα'. (H^h) τῶν ὑπαγορευόντων τὰς δεήσεις πλάνη μὴ ἀδικεῖται τὴν ἀλήθειαν. μὴ γενομένης οὖν καταδίκης, ἐὰν ὡς γενομένης ἐδεήθῃς, οὐδὲν περὶ τὴν δίκην βλαβήσῃ.

ΣΧΟΛΙΟΝⁱ⁾.

Ζήτει βιβλίον δευτέρον, τίτλον πέμπτον, κεφάλαιον δέκατον ὄγδοον.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Ἡ πλάνη τῶν τὰς δεήσεις ὑπαγορευόντων οὐ βλάπτει τὴν ἀλήθειαν. μὲνησο τῶν εἰρημένων σοι ἐν τῷ κα. τίτλ. καὶ ἐν τῷ κβ'. τίτλ. τοῦ α'. βιβλ. περὶ δεήσεων.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΥ.

Πολλὰς ἢ συμβολαιογράφον ἢ δικολόγον ἐξαίτω δεήσεις ὑπαγορεύσαι μοι πρὸς βασιλέα. Ὁ δὲ ἄλλως παρ' ἐμοῦ διδασκόμενος τὴν ὑπόθεσιν, ἄλλως συντίθησι τὴν δέσιν πλανώμενος τῆς ἀληθείας. νενόμισται τοῖνυν τούτων τὴν πλάνην μὴδὲν ἀδικεῖν με. ἔλθωμεν τοῖνυν ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἤγησά τινα ὑπὲρ ἐμοῦ δεήσεις συνθεῖναι. ὁ δὲ ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ δεήσει, ὡς γέγονε τις κατ' ἐμοῦ καταδικῆ, ἥτις τὰς ἀληθείας οὐκ ἔγεγονε. γυνάσκοντος δὲ μου ὑπόθεσιν καὶ τὰς δεήσεις, ἃς ἐπιδίδωκε βασιλεῖ, προσφέροντος, ἀπειθήσασάν μοι οἱ ἀντίδικοι, ὅτι ἰδοὺ ὁμολόγησας ἐν τῇ δεήσει σου, ὅτι κατεδικάσθης, καὶ πῶς βούλη^{k)} μετὰ καταδίκην ἄνωθεν πάλιν δικασασθῆαι; ἐγὼ τοῖνυν εἰδὼς μὴ γενομένη τὴν καταδίκην, εὐρῶν δὲ μνήμην αὐτῆς ἐν τῇ δεήσει μου κειμένην, ἐξήτησα βασιλέα, τὴν πλάνην τοῦ ὑπαγορεύσαντος τὴν δέσιν μὴ καταβλάψαι με· καὶ ἀπέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως· τὰς πλάνας ἐκείνων, οἱ δὲ τὰς αἰτήσεις ἢ τὰς δεήσεις γραφούσας, τῇ ἀληθείᾳ πρόγραμμα φέρειν μὴ δύνασθαι, πρόδηλόν ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο εἰ τὴν καταδίκην, ἥς τινος μνήμην ἐν τῷ λιβέλλῳ ἐγκειμένην ὑποτίθῃς^{m)}, φανερόν δύνασαι ἀποδείξει μὴ γενομένη, τὰς δικαιολογίας τὰς σὺς βλαβήναι μὴ ὀφείλουν, ἐκείνος ὁ περὶ τοῦ πράγματος διαγνωσόμενος οὐκ ἴσχυει. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως. σημειώσαι δὲ, ὅτι τούτωⁿ⁾ τῷ δεηθέντι καὶ ἀρνούμενῳ γενομένῳ τὴν καταδίκην ὅμως τὰς ἀποδείξεις ἐπέκλωσεν ἢ διατάξας, καὶ τοι ἄσὶ λέγομεν, μὴ τὸν φάκτον ἀνούμενον βαρεῖσθαι τὰς ἀποδείξεις. ἀλλὰ μᾶλλον ἢ διατάξας εὐρόσασα αὐτὸν ἐναντιούμενον τῇ ἐγγράφῳ δεήσει αὐτοῦ, ὡς μαχομένον τῇ τῆς δεήσεως προλήψει, διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐβόησεν τὰς ἀποδείξεις.

L. 3. C. cod. μβ'. Τὴν^{o)} ἀποφάσει^{p)} τμηθεῖσαν δίκην μὴδὲ βασιλέως ἀνακαλεῖται ἀντιγραφή^{q)}. μὴ μάτην οὖν τὴν πλάνην αἰτιώ^{r)} τῶν συνηγόρων, παροῦσα καὶ μὴ παραχρημα^{s)} ἀντιποῦσα, ἢ^{t)} ἐκκαλεσαμένη τὴν ἀπόφασιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ζήτει βιβλ. β'. τίτλ. ε'. κεφ. ιγ'. παροῦσα καὶ μὴ παραχρημα] Ζήτει βιβλ. β'. τίτλ. β'. κεφ. ιζ'. καὶ τίτλ. γ'. κεφ. ιδ'. καὶ βιβλ. κς'. τίτλ. β'. κεφ. κ'. θεμ. β'.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

Οὐδὲ βασιλέως ἕσπευτον ἀνατρέπει τὴν ψήφῳ τμηθεῖσαν

tecti, tertia huius tituli constitutione idem clarius docente.

XLI. Error eorum, qui preces dictant, veritati praeiudicium ne afferat. Si igitur, nulla intercedente condemnatione, quasi condemnatio secuta esset, supplicasti, allegationes tuas laedi non oportet.

SCHOLIUM.

Quaere lib. 2. tit. 5. cap. 18.

THEODORI.

Error eorum, qui preces scribunt, nullum veritati praeiudicium affert. Revoca tibi in memoriam, quae tit. 21 et 22. lib. 1. diximus de supplicationibus.

THALELAEI.

Saepe vel instrumenti conditorem vel advocatum rogo, ut mihi preces ad Imperatorem scribat. Is vero secus atque a me rem edoctus est, preces concipit a veritate aberrans. Sancitum igitur est, errorem eius nulli mihi esse praeiudicio. Veniamus vero ad exemplum propositum. Petii ab aliquo, ut nomine meo libellum supplicem concipiat. Is in eo condemnationem, quae adversus me facta sit, commemorat, quamvis revera non intercesserit. Mihi vero super negotio disceptanti, et supplicationes Principi a me factas in medium producenti regeritur ab adversariis: ecce! in supplici libello condemnationem in te factam confessus es; et qua ratione post condemnationem rursus litem movere instituis? ego vero probe sciens, nullam intercessisse condemnationem, eius tamen in supplicatione mentionem reperiens, ab Imperatore petii, ne error eius, qui libellum dictavit, mihi praeiudicium afferat: quo facto, ita Princeps rescripsit: errores eorum, qui desideria vel preces scribunt, veritati praeiudicium afferre non posse, manifestum est. Et ideo si condemnationem, cuius mentionem libello insertam esse proponis, aperte probare potes non intercessisse: allegationes tuas laedi non oportere, quod negotio disceptaturus est, non ignorabit. Sic tὸ κατὰ πόδας. Observa autem, constitutionem ei, qui supplicat, et condemnationem intercessisse negat, vel sic probationem irrogasse; quamvis semper dicamus, factum neganti probandi onus non incumbere. Sed quia haec constitutum eum reperit scriptae suae supplicationi contradicentem et quasi libelli intentioni contrarium, ideo eum probandi onere gravandum putavit.

XLII. Sententia decimum negotium ne Principis quidem rescripto revocari oportet. Advocatorum igitur errorem frustra ne incuses, cum praesens fueris, nec ex continenti contradixeris, nec a sententia appellaveris.

SCHOLIUM.

Quaere lib. 2. tit. 5. cap. 13.

cum praesens fueris, nec ex continenti] Quaere lib. 2. tit. 2. cap. 17. et tit. 3. cap. 14. et lib. 26. tit. 2. cap. 21. them. 2.

THEODORI.

Neque Principis rescriptum sententia decimam litem

g) Intellige Iurisconsultos, quos Iustinianus Codici colligendo praefecerat. Ceterum ex hoc etiam loco singulare, quod Thalelaeus Iurisprudentiae navavit, studium apparet, dum non contentus Iustinianis rivulis ipsos fontes, unde hi manant, adeundos putavit. R. h) Idem cap. habet Theod. nulla tamen lectionis differentia. i) Hoc scholium additur in Cod. Haen. Deest in ed. Ruhnck. k) Cod. Haen. βούλει. l) Cod. Haen. pro οὐ^{l)} habet οὕτως. m) Cod. Haen. ὑποτίθη. n) Cod. Haen. τούτω τῷ. τῷ deest ap. Ruhnck. o) Textus c. 42. in Cod. Haen. inscriptus est: Θεοδώρον κείμενον, Theodori textus. p) Theod. qui totum cap. habet, ἀπόφασιν. Male. q) Theod. ἀντιγράφειν. Quod plane non quadrat. r) Theod. αἰτία. Quod ferri potest, modo mutes accentum et legas αἰτίῃ, ut sit coniunctivus. Αἰτιώ^{r)} autem est imperativus. s) Verba illa constitutionis, id est, triduo proximo, Basilici de industria praeteriisse videntur, forte quod Triboniani emblema saperent. Vide Iac. Gothofred. ad Cod. Theodos. Lib. II. Tit. XI. p. 165. Sed agnoscit illa Thalelaeus, quippe ad Codicem Iustinianum Commentarios suos scribens. R. Theodorus Bieneri in ἐρμησίᾳ ad h. l. illud παραχρημα sic explicat: τὸ δὲ παραχρημα ἐπὶ τοῦ παρόντος θεμάτος, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νόει· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Θαλελαῖος αὐτὸ ἐρμησίᾳ, καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις παρεδέχθη καὶ πολιτεύεσθαι. Illud autem ex continenti hoc casu intra triduum intellige: sic enim etiam Thalelaeus illud interpretatur, et in iudiciis receptum est et adhibetur. t) Pro ἢ Fabr. habet καὶ. Reliqui omnes ἢ.

δίκην, ἐκλήπτου μὴ παρακολουθησάσης. μὲνῆσο τῆς πρώτης διατάξεως τοῦ κα. τίτλ. τοῦ α. βιβλ. φησὶ δὲ καὶ ἡ ἰ. διατ. τοῦ ζβ. τίτλ. τοῦ ζ. β) βιβλ. ὡς ὁ μὴ ἐκαλεσάμενος ἀναγκάζεται ποιεῖν τὰ ἀπὸ καταδίκης δηλονότι, εἰ μείζων ἐστὶ τῶν κέ. ἐναντιῶν κατὰ τὴν ἐκεῖ παρατήρησιν, καὶ εἰ ἔρωται ἢ ψήφος κατὰ τὴν α. διατ. τοῦ ζδ. τίτλ. τοῦ ζ. βιβλ.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΤ.

Δικασαμένη γυνὴ καὶ κατακριθεῖσα, καὶ μὴ ἐκαλεσαμένη προσήλθε βασιλεῖ, ἀνατρέψαι βουλομένη τὴν ἀπόφασιν διὰ τοῦ λέγειν, ὅτι ἐκ τῆς πλάνης τοῦ δικολόγου μου κατεδικάσθην. κεκατόνισται δὲ μὴ βλαπτεσθαι τοὺς δικαζομένους, ἐξ ὧν οἱ δικολόγοι πλανῶνται. ἀλλὰ ἡ διατάξις μὴ προσδεξαμένη τὴν ταύτης δέησιν ἀντέγραψεν αὐτῇ οὕτως: τὰς πληρωθείσας διὰ τῶν ἀποφάσεων δίκας βασιλικῶν διατάξιν ἀνακαλεσθαι οὐ χρῆ. οὐδὲ γὰρ οἱ νενομοθέτηται, ἢ τῶν συνηγορῶν πλάνη τοὺς δικαζομένους μὴ βλάπτει w), τοῦτο οὐ βοηθήσασθαι δυνατὸν ἐστὶν οὐκ ἐπιτρέψασθαι τῇ δίκῃ οὐτε φανεροῦς ἐκ τοῦ παραχρῆμα, τουτέστιν, ἐν τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἀντεπεῖν, οὐτε μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκλήπτου βοηθεῖα, εἰ ἀπαρέσκει σοι ἡ ἀπόφασις, χρησαμένην θεματίσεις.

Σημειῶσαι τὸν κανόνα τῆς διατάξεως, οἱ οὐδὲ ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς δυνατὸν ἐστὶ ἀντρέπειν τὴν ἀπᾶς ἐξερχθεῖσαν ἀπόφασιν. ἐκ τούτου τοῦ κανόνος οὐδὲ διάλυσιν γενομένην κατὰ νόμους δύναιται ἀντρέπειν ἢ βασιλικῆ ἀντιγραφῆ x). ἐπεὶ δὲ y) κεκατόνισται ἡμῶν ἐν τῷ δὲ τρανσακτιονίβους τίτλ. δ. z) διατ. κ. a) μὴ ἐλάττονα εἶναι τὴν τῶν διάλυσεων b) δυνάμιν ὑπὲρ τῶν ἀποφάσεων, οὐκ οὐκ ὡς περ ἀποφάσεις οὐδὲ ἐκ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἀντρέπεται, οὕτως οὐδὲ διάλυσιν δυνατὸν ἐκ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἀντρέπεται; σημειῶσαι δὲ τὸν δευτέρον κανόνα αὐτῆς τὸν λέγοντα, τὴν τῶν δικολόγων πλάνην τοῖς δικαζομένοις μηδεμίαν βλάβην ποιεῖν. ἀλλὰ μὴ νοεῖ τοῦτο ἀπολελυμένως, ἀλλ' ὡς ἐπὶ ἡμερῶν ἢ διατάξις αὐτῆ, ἡνίκα παρὼν ὁ δικαζόμενος παραχρῆμα, τουτέστιν, ἐν τῶν τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὴν δικαιολογίαν ἀντέπει τῇ τοῦ δικολόγου πλάνῃ, μᾶλλον δὲ τὸ ex continenti. πλατύτερον δὲ δίδωσιν ἡμῶν νοεῖν ἢ διατάξις, ἵνα ἐν ὅλῳ τῷ πρό τῆς ἀποφάσεως χρόνῳ δύνῃται ὁ συνηγορούμενος c) ἀντιλέγειν περὶ τῆς συνηγοροῦ πλάνης. ἰδοὺ γὰρ τῷ ex continenti ἀντιστελεῖν ἢ διατάξις τὸ neque post sententiam. εἰ d) οὖν πρό τῆς ἀποφάσεως ἐν τῶν τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὴν δικαιολογίαν οὐκ ἐπιτρέπεται ἀντιλέγειν περὶ τῆς τοῦ συνηγοροῦ πλάνης, ἢ μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκαλεσθαι, ἐπεὶ προκείμενα τελείως αὐτῷ γίνονται κατὰ τὴν προκειμένην διατάξιν. καὶ μὴ νόμιζε αἴτιον τι ποτὲ λέγειν, εἰ e) τὸ ex continenti πρὸς ὅλον τῶν τῆς δίκης χρόνον παρεκτείνεται. καὶ γὰρ ἐν τῷ de Pactis f) τῶν πρώτων μεμαθῆραμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐπιτροπευομένου ex continenti νενομοθετῆται ὅλος ὁ χρόνος τῆς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ. οὐκ οὖν καὶ ἐναυθῆ δια τὴν ἰδίαν ἐπαγωγὴν τῆς διατάξεως ex continenti νόσον ὅλον τὸν ἕως ἀποφάσεως χρόνον. κατὰ τοῦτο οὐ e) βλάπτει τὸν συνηγορούμενον ἢ τὸν συνηγορῶν πλάνῃ, κατὰ τὸ δύναισθαι αὐτὸν πρὸ τῆς ἀποφάσεως ἐπαγοθεσθαι τοῦ συνηγοροῦ τὰ πταίσματα, ἢ μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκαλεσθαι. εἰ γὰρ μὴδὲ ἕτερον ἐποίησε τῶν δύο, βλάπτεται ἀμάχως ἐκ τῆς τοῦ συνηγοροῦ πλάνης.

μγ'. Ὅσα παρὰ τῶν δικαζομένων, ἢ τῶν συνηγορῶν παραλημπάνεται h), ταῦτα παρὰ τῶν δικαζόντων i) ἀναπληροῦσθωσαν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

Ζήτει τοῦ ζ. βιβλ. τίτλ. ιη. κεφ. κ'. τῶν εἰς αὐτὸ παραγραφῶν τὴν ἐσχάτην.

evertit, nulla contra sententiam provocatione interposita. Memineris const. I. tit. 21. lib. I. Ait vero et const. 8. tit. 62. lib. 7. eum, qui non provocavit, iudicatum facere cogendum esse, si XXV annis maior sit, et sententia valeat secundum const. I. tit. 64. lib. 7.

THALELAEI.

Litigans mulier et condemnata, neque provocatione usa, adiit Imperatorem, eoque sententiam everti vult, quod se advocati errore condemnatum dicat. Iam vero sancitum est, advocatorum erroribus litigantium allegationes haud laedi. Sed Imperator eius preces non admittens sic rescripsit: sententiis finitas lites Principum rescriptis revocari non oportet. Neque enim quod constitutum est, advocatorum errores litigantibus non nocere, tibi auxilio esse potest; cum te praesentem causae nec palam ex continenti, id est, intra triduum, contradixisse, neque post sententiam provocationis remedio, si tibi sententia displiceret, usam esse proponas.

Observa constitutionis regulam, ne rescripto quidem Principis sententiam semel latam revocari posse. Neque ex eadem regula transactionem iure factam Principis rescriptum evertere potest. Quoniam vero in tit. 4. const. 20. de Transactionibus constitutum est, transactionum vim non minorem esse, quam sententiarum; nonne sicut sententia Principis rescripto non evertitur, ita nec transactio Principali rescripto everti potest? Observa vero alteram quoque constitutionis regulam, qua dicitur, advocatorum errores litigantibus nihil damni inferre. Sed hoc noli absolute intelligere, sed ut ipsa constitutio id expressit, quando praesens litigator statim, id est, intra triduum post actam causam advocati errori contradixerit, vel potius ex continenti. Hoc vero latius accipi vult constitutio, ita ut omni ante sententiam latam tempore litigator advocati errori contradicere possit. Vide enim, ut constitutio verbis ex continenti opposuerit illa, neque post sententiam. Ergo ante sententiam proximis tribus post disceptationem diebus advocati errori quis contradicere debet, vel post sententiam provocatione uti, quod aliter ipsi secundum hanc constitutionem praeiudicium affertur. Neque absurdi quid dici putes, si verba ex continenti ad totum Digestorum parte de Pactis didicimus in eo, qui sub tutela est, per verba ex continenti omne tutelae tempus intelligi. Quare et hic verba ex continenti specialiter in constitutione adiecta capias pro toto usque ad sententiam tempore. Atque ita advocati error litigatori nihil damni affert, propterea quod ante sententiam eius lapsam emendare, et post sententiam provocare potest. Nisi alterutrum fecerit, sine controversia advocati errore laeditur.

XLIII. Quae a litigantibus vel advocatis praetermissa sunt, a iudicibus suppleantur. L. un. C. II. II.

SCHOLIUM.

Quaere lib. 7. tit. 18. cap. 20. adnotatione ult.

a) Cod. Haen. pro ζ. habet η'. Sed rectus est numerus ζ. v) „Putaverim, sede sua mota esse verba, κατὰ τὴν ἐκεῖ παρατήρησιν, et a Theodoro scripta post verbum ἐκαλεσάμενος, ideoque locum hoc modo esse vertendum: eum, qui non provocavit secundum ibi propositam observationem (i. e. qui causas provocationis secutae tempore finito non repraesentaverit) iudicatum facere compellendum esse, videlicet si maior sit XXV annis, et si valida sit sententia secundum const. I. Tit. 64. Lib. 7.“ Hactenus Schellinga, cuius sententia dubio carere videtur. R. w) Cod. Haen. βλάβην. x) Cod. Haen. ἐκ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς. y) Cod. Haen. pro δὲ habet δῆ. z) δ'. deest in Cod. Haen. a) Cod. Haen. ἐν τῇ κ'. τοῦ τίτλου διατάξει. b) Cod. Haen. pro διάλυσεων habet δυνάμειων. Male. c) ὁ συνηγορούμενος ex coniectura dedi, MS. ὁ συνηγορός μου. R. Etiam Cod. Haen. ὁ συνηγορός μου. Nihilosecius probanda est Ruhnkenii coniectura. Nam lectio utriusque Codicis prorsus inepta est. d) Legendum pro εἰ οὖν est οὐκ οὖν. R. e) Cod. Haen. ἢ habet pro εἰ. Minus recte. f) Cod. Haen. de pacto. g) Cod. Haen. κατὰ τοῦτον οὖν οὐ. h) Cod. Haen. ἀπολημπάνεται. Theod. male πάλιν παύεται. i) Sic recte etiam Cod. Haen. Coisl. et Theod. Fabr. male δικαζομένων.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ κ).

Τὰ παραλείμματα τοῖς μέρει νόμιμα δηλονότι, καὶ οὐ φάκτα ἀναπληροῦν ὁ δικαστὴρ ἀνάγνωθι βιβλ. γ'. τίτλ. α'. διατ. θ'. 1) καὶ βιβλ. ζ'. τίτλ. ξβ'. διατ. λδ'.

ΘΑΛΕΛΑΙΟΥ.

Πολλάκις συνηγοροῦντές τινες ὑπόθεσιν, τὸ μὲν ἀληθὲς νόμιμον ἀρροῦσιν, ἢ εἰδότες ^{μ)} ἀποκρύπτουσι, ἄλλα δὲ τινα ἔξω τῆς ἀληθείας δικαιολογοῦνται. ἐπὶ τῶν τοιούτων τοῖνυν δεμάτων ἢ παρούσα διάταξις ἐπιτρέπει τῷ δικαστῇ, τὰ ἔλλοπος εἰρημένα τοῖς συνηγόροις ἀποπληροῦν, καὶ ἐκείνην ἐκφέρειν τὴν ἀπόφασιν, ἣν οἶδε νόμοις καὶ τῷ δικαίῳ γινωσκόμενῃ.

ΣΧΟΛΙΑ ^{mm)}.

ad cap. 1. εἰς τὸ παντελὲς κωλύονται] Ἀνάγνωθι βιβλ. γ'. pr. h. t. τοῦ κώδικος, τίτλ. β'. κεφ. ιγ'. ὅτι οὐδεὶς τοῦ κλήρου, ἐπίσκοπος ἢ προσβύτερος ἢ μοναχὸς συνηγορεῖ. ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἐδίκτῳ κελεύει ὁ πραιτωρ, μὴ χύδην, μηδὲ τοὺς τυχεύοντας ἐπὶ τὸ βῆμα τὸ ἀρχοντικὸν προσέρναι τε καὶ συνηγορεῖν. καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς ὁ πραιτωρ ἐποίησατο τάξεις· ὃν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ κωλύει τινὰς καθ' ὅλον συνηγορεῖν, μήτε ὑπὲρ ἑαυτῶν, μήτε ὑπὲρ ἑτέρου τινός. ἐν δὲ τῇ β'. λέγει τινὰς ὑπὲρ μὲν ἑαυτῶν δυναμένους δικαιολογεῖν, οὐκέτι δὲ ὑπὲρ ἑτέρων· ἐν δὲ τῇ γ'. λέγει τινὰς ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ἄλλων, πληρὸν οὐ πάντων, ἀλλὰ φανερῶν προσώπων δικαιολογεῖν.

ad cap. 1. συνηγοροῦσαί ἐστι] Βιβλ. γ'. τῶν διγ. τίτλ. α'. κε- §. 1. h. t. φαλ. α'. συνηγορεῖν ἐστὶ καὶ τὸ οἰαδήποτε χρησιμοποιεῖσθαι ὁποῦν ἢ πρὸς τὸ λέγειν τὰ δεόντα, ὡς βιβ. ν'. τίτλ. ιγ'. διγ. α'. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι συνηγόρος ἐστὶν ὁ τῇ δίκῃ παραγινόμενος, οὐ μὴν ὁ τρακατῆζων. ἐν δὲ τῷ δ. διγ. του β'. τίτλ. βιβ. λδ'. φησὶν, ὅτι κρυφῶς ποστουλάγε ἐστὶ τὸ ἐπὶ βῆματι αἰτεῖν.

ad cap. 1. τοῖς ἄλλοις] Σημειώσαι, ὅτι τοῖς μὴ ἔχουσι δικολό- §. 3. h. t. γον ὁ ἀρχὼν ὀφείλει παρεχεῖν τοὺς ὀφειλομένους αὐτοῖς συνηγορεῖν.

ad cap. 1. οὐ μετέρχεται ἀνδρεῖον ὀφφρίλιον] Τοῦ Ἐναντιο- §. 5. h. t. φανουῦς. Καίτοι ἐπιτροπενεὶ τῶν ἰδίων παιδῶν. ἢ δὲ ἐπιτροπὴ ἀνδρακὸν ἐστὶν ὀφφρίλιον, ὡς βιβ. κζ'. τίτλ. α'. διγ. ις'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τίτλ. λε'. διατ. α'.

ad cap. 1. παρὰ χαμαιδικαστῆ] Χαμαιδικασταὶ εἰσὶν οἱ δι- §. 6. h. t. τίβοι, ὃν μὲνται ὁ τίτλ. γ'. τοῦ γ'. βιβ. τοῦ κώδικος.

ὁ κεκωλυμένος] Ἐὰν τις παρὰ τὰ διεγορευμένα τῷ πραιτωρὶ φωνῇ δικαιολογῶν, ἐκβάλλεται συνηγορίας καὶ ἐξτρα- ὀρδίνως τιμωρεῖται.

ad cap. 1. καὶ ὅητων προσώπων] Ἦτοι ὑπὲρ τῶν ἐπιτροπενου- §. 8. h. t. μένων· καὶ ὁ ἐπὶ μισθῷ θηρομαχίας καὶ ὁ ἡταιρηκός, ἃν αἰμοὶ εἰσὶν, δύνανται συνηγορεῖν. τούτο δηλοῖ περὶ ὅητων προσώπων.

ad cap. 5. οἱ γὰρ μὴ ἐκουσίως] Τούτο διὰ τὸν προκουράτωρα καὶ τὸν νεγοτιοροῦν γέστορα εἴρηται.

ad cap. 7. μετὰ τὸν χρόνον] Βιβ. β'. τοῦ κώδικος τίτλ. ια'. διατ. γ'. ἀπὸ ἐξορίας ὑποστρέψας]. Ὁ προσκαιρὸς ἐξορισθεὶς διὰ τὸ ἐν δίκῃ ἀναγνῶναι ὡς συνηγόρος τὴν πλειστον μετὰ τὴν περῶσιν τοῦ χρόνου ἀπολαμβάνει τὴν οἰκίαν τάξιν· ὁ γὰρ μὴ ποιήσας τὸ πλειστον, ἀλλ' ἀναγνῶν οὐχ ὑποπίπτει τῷ περὶ πλειστογραφίας ἐγκλήματι, ὡς βιβ. ζ'. τίτλ. μα'. κεφ. ιγ'. πληρὸν τότε ἐξορίζεται, ὅτε ἐν εἰδησει ἀνεγνω τὸ πλειστον. ζῆται κεφ. λα'. τοῦ αὐτοῦ. μὴ ἐναντιωθῆ δὲ σοὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ βιβ. ν'. τίτλ. β'. διγ. ε'.

ad cap. 9. συνηγορεῖ κατὰ τοῦ δημοσίου] Περὶ τῶν ἐν φάκτῳ τεχνητῶν τούτο φησὶν, οὐ μὴ τῶν ἐν ὀφφρίκιῳ. Τοῦ Ἐναντιοφανουῦς. Βιβλ. τοῦ κώδικος β'. τίτλ. η'.

ad cap. 15. ἐστῶσι μὲν] Μὴ ἐναντιωθῆ σοὶ τὸ τελευταῖον κεφαλ. τοῦ ε'. τίτλ. τοῦ ζ'. βιβ. ἄλλο γὰρ ἀξιωματικὸς, καὶ ἄλλο συγκλητικὸς· ὁ γὰρ ἀξιωματικὸς κατω ἐστὶν τῶν συγκλητικῶν, ὡς βιβλ. ζ'. τίτλ. ε'. κεφ. ιγ'.

ad cap. 18. ἢ ὑπόθεσις κληθήσεται] Ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐκλή- του δύναται τὴν δίκην ἀνω ἀγωνίζεσθαι.

THEODORI.

Iudex supplet, quae a partibus praetermissa sunt, nempe si iuris rationes omiserint, non etiam si ea, quae in facto consistunt. Lege lib.3. tit.1. const. 9. et lib.7. t. 62. const. 29.

THALELAEI.

Saepe, qui in negotio aliquo patrociniū praebent, vel veram iuris rationem nesciunt, vel scientes reticent, alia vero quaedam praeter veritatem afferunt. His igitur casibus haec constitutio permittit iudici, ea, quae ab advocatis minus plene dicta sunt, supplere, et sententiam legibus ac iuri congruentem ferre.

SCHOLIA.

in totum prohibentur] Lege lib. 3. Codicis tit. 2. cap. 13. ubi dicitur, neminem ex clero, Episcopum aut Presbyterum aut Monachum advocacionem praestare. In hoc autem edicto Praetor cavet, ne passim et sine deducto omnes ad magistratus tribunal accedant et advocacionem praebent. Quapropter tres Praetor fecit ordines: quorum in primo quosdam in totum postulare prohibet, tam pro se, quam pro alio quodam. In secundo autem ait, quosdam pro se quidem, nec vero pro aliis postulare posse: in tertio ait, quosdam pro se et aliis, non tamen omnibus, sed pro certis personis postulare.

postulare est] Lib. 3. Digest. tit. 1. cap. 1. Postulare est etiam quoquo studio uti ad dicenda ea, quae necessaria sunt, ut lib. 50. tit. 13. dig. 1. ubi dicitur, advocatum esse eum, qui causae agenda adest, non etiam qui tractat. In dig. 4. autem tit. 2. lib. 39. dicitur, postulare proprie esse pro tribunali petere.

aliis] Nota, his, qui advocatum non habent, magistratum dare debere, qui patrociniū iis praestent.

virili officio non fungitur] Enantiophanis. Tametsi mulier tutelam liberorum suorum suscipiat: tutela autem virile officium sit, ut lib. 26. tit. 1. dig. 16. et lib. 5. Codicis tit. 35. const. 1.

apud iudicem pedaneum] Iudices pedanei sunt iudices dati, quorum meminit tit. 3. lib. 3. Codicis.

licet prohiberetur] Si quis adversus interdictionem Praetoris postulare monstretur, advocacione repellitur et extra ordinem mulctatur.

et designatis quibusdam personis] Seu pro his, quorum tutelam vel curam gerunt: et qui pro mercede cum bestiis depugnavit, et qui corpore suo muliebria passus est, tametsi infames sint, postulare possunt. Hoc est, quod ait, pro certis personis.

nam qui non sponte] Hoc dictum est propter procuratorem et negotiorum gestorem.

post illud tempus] Lib. 2. Codicis tit. 11. const. 3.

ab exilio reversus] Qui ad tempus relegatus est, quia, quum advocatus esset, in lite falsum recitavit, tempore praeterito ordinem suum recipit: qui enim non fecit, sed recitavit falsum, non incidit in crimen falsi, ut lib. 60. tit. 41. cap. 13. Verum tunc relegatur, quum scienter falsum recitaverit. Quaere cap. 31. tituli eiusdem. Ne adversetur tibi, quod habetur lib. 50. tit. 2. dig. 5.

causam agere adversus fiscum non prohibetur] Hoc ait de his, qui ex facto fisco advocacionem praebuerunt, nec vero de his, qui advocatorum fisci officio funguntur. Enantiophanis. lib. 2. Codicis tit. 8.

stare vero illos] Ne contrarium tibi videatur cap. ult. tit. 5. lib. 7. Aliud enim est honoratus, et aliud Senator: honoratus enim est inferior Senatoribus, ut lib. 7. tit. 5. cap. 13.

causa tractabitur] Quin imo et sine appellatione causam denuo agere potest.

κ) Abest a Basilicis (Fabroti) Theodori nomen. R. 1) Cod. Haen. διάταξιν γ'. m) In Basilicis (Fabroti) scriptum est levi vitio, εἰ εἰδότες, quod tamen Fabrotum latuisse ex eius versione patet. R. mm) Haec scholia, quae in editione Fabroti leguntur, a Commentariis Ictorum Graecorum a Ruhkenio editis separata typis excudenda post titulum, ad quem pertinent, curavi, propter magnam horum scholiorum differentiam ab iis, quae edidit Ruhkenius.

οὐ δικαζόμενοι] Τοῦτο νόησον, εἰ παρόντες εἰὼν οὐ δικαζόμενοι.

Δοκοῦσι λέγειν οἱ λιγύατορες, εἴ τί φασιν οὐ τούτων συνηγοροῦν· εἰ μὴ ἅρα κατὰ πλάνην τι εἶπον· φησὶ γὰρ ἡ τρίτη διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὡς ἡ τῶν συνηγορῶν πλάνη οὐ βλάπτει τὰ ὑπ' αὐτῶν συνηγορούμενων. καὶ ἐν τῇ πρώτῃ διατάξει τοῦ ζ'. τίτλ. βιβλ. β'. τοῦ κώδικος, ὡς οὐδὲ κατὰ προδοσίαν λεγόμενα ὑπὸ τῶν συνηγορῶν βλάπτει τοὺς πρόσφυγας αὐτῶν, ἀλλὰ δύναται ἀνωθεν τὴν δίκην ἀγωνίζεσθαι. Σημειῶσαι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τῷ ἀπόντι οὐ γίνεται πρόκριμα ἐξ ἂν ὁ δικολόγος αὐτοῦ δικολογῆται.

πλάνη] Σημειῶσαι ἐκ τῆς παρουσίας διατάξεως, ὅτι οὐδὲ μὴ ἡ πλάνη βλάπτει τὴν ἀλήθειαν. ἀγίνωθι καὶ βιβλ. ζ'. τίτλ. α'. κεφ. λζ'. θεμ. β'. ὁ φησιν· ὁ ἄρχων σκοπεῖ τὴν ἀλήθειαν· τὸ γὰρ ἀληθές ἐκ τῶν κατὰ πλάνην γνωσμένων οὐ βλάπτειται. καὶ βιβλ. β'. τίτλ. δ'. κεφ. ε'. καὶ ιδ'. ὁ φησιν· ἕτερον τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκ πλάνης εἰπὼν οὐ βλαβήρεται. καὶ βιβλ. μζ'. τίτλ. α'. κεφ. η'. λέγον· τὸ κακῶς συντεθῆναι τὰ συμβόλαια οὐ βλάπτει τὴν τῶν παιδῶν κατάστασιν. καὶ βιβλ. μη'. τίτλ. κ'. κεφ. ζ'. ὁ φησιν· τὸ εἰπεῖν τινα ἐλεύθερον ὄντα, ὅτι δοῦλός ἐστιν, οὐκ ἀδικεῖ αὐτὸν περὶ τὴν τύχην. καὶ τὸ κδ'. αὐτῷ παρόμοιον. ζῆται βιβλ. κβ'. τίτλ. α'. καὶ μζ'. καὶ βιβλ. ζ'. τοῦ κώδικος τίτλ. θ'. καὶ βιβλ. β'. τίτλ. γ'.

καὶ μὴ παραχρησθῆναι ἀντειποῦσα] Σημειῶσαι τὸν Θαλαλαῖον λέγοντα, τὸν πρωτότυπον δύνασθαι τὴν τοῦ συνηγοροῦ πλάνην ἐντός τριῶν ἡμερῶν ἀνακαλεῖσθαι. μᾶλλον δὲ νοεῖ ἐν ὅλῳ πρὸς τῆς αποφάσεως λόγῳ. ζῆται καὶ βιβλ. ι'. τίτλ. β'. κεφ. ια'. θεμ. β'. καὶ ἰδθι, ὅτι ὁ δικαστὴρ παραιτούμενος εἰσὼς τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὴν παραιτήσιν ὀφείλει αἰσίων ἐπιλέξασθαι, ὡς βιβλ. ζ'. τίτλ. ζ'. κεφ. ις'. ἢ ἔσωθεν τριῶν ἡμερῶν νοεῖται τὸ ἐκ continenti, ἢ παρ' ὅλων τῶν χρόνων τῆς δίκης.

ἀναπληροῦσθωσαν] Τὰ παραλείμμενα ἵτοις μέρεσι, νόμιμα δηλονότι, καὶ οὐ φάκτα ἀναπληροῦσθαι ὁ δικαστὴς. Θαλαλαῖος. πολλὰς συνηγοροῦντες τινες ὑπόθεσιν τὸ μὲν ἀληθές νόμιμον ἀγροῦσιν, ἢ εἰδότες ἀποκρύπτουσι, ἀλλὰ δὲ τινα ἐξω τῆς ἀληθείας δικαιολογοῦνται. ἐπὶ τῶν τοιοῦτων τοῦτων θεμάτων ἢ παροῦσα διάταξις ἐπιτρέπει τῷ δικαστῇ, τὰ ἀνελλιπῶς εἰρημένα τοῖς συνηγοροῖς ἀναπληροῦν, καὶ ἐκεῖνην συνεφέρεω τὴν ἀπόφασιν, ἢν οἶδε νόμος, καὶ τῷ δικαίῳ γνωρίζομένην. ἐρωτᾷ δὲ ἅρα ἢ ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ τοῦ μὴ πληρῶσαντος τὸ ὑστέρημα τῶν δικαζομένων, εἰ δεηθῆσεται ἐκκλήτου πρὸς ἀνατροπὴν, ἢ αὐτόθεν ὡς παρόνομος ἄκυρος ἔσεται; λυσις. ἀγίνωθι περὶ τοῦτου τὸ σχολιον, ὁ κέτι αὐτὸ ἐν τῷ α'. καὶ β'. θεμ. κεφ. μ'. τίτλ. ε'. βιβλ. ζ'.

litium domini] Hoc accipe, si litigatores prae- ad cap. 40. sentes sint.

Litigatores dicere videntur, si quid advocati eorum dicant: nisi forte quid per errorem dicant: nam constitutio tertia huius tituli ait, errorem advocatorum non nocere causae eorum, quibus patrocinium praestant. Et prima constitutio tit. 7. lib. 2. Codicis, quae proditione ab advocatis dicuntur, clientibus eorum non nocere, sed posse clientes causam denuo agere. Nota etiam, absentis praedictum non fieri ex his, quae advocatus eius in agenda causa dicit.

error] Nota ex hac constitutione, errorem veritati ad cap. 41. non officere. Lege et lib. 6. tit. 1. cap. 37. them. 2. ubi dicitur, Praesidem veritatem spectare: veritas enim per ea, quae errore fiunt, non laeditur. et lib. 2. tit. 4. cap. 5 et 14. quod ait: eum, qui ex errore contra veritatem aliquid dixerit, non laedi. et lib. 46. tit. 1. cap. 8. dicens: liberorum statum non laedi ob instrumenta male concepta. et lib. 48. tit. 20. cap. 6. quod ait: eum, qui cum liber esset, servum se esse dixerit, statum suum non laedere. et cap. 24. illi simile. Quaere lib. 22. tit. 1. et 47. et lib. 7. Codicis tit. 9. et lib. 2. tit. 3.

nec ex continenti contradixeris] Nota, ad cap. 42. Thalelaeum dicere, litem dominum errorem advocati intra triduum posse revocare: imo vero intellige in tota lite ante sententiam. Quaere etiam lib. 10. tit. 2. cap. 11. them. 2. Et scias, eum, qui iudicem recusaverit, intra triduum post recusationem arbitrum eligere debere, ut lib. 7. tit. 6. cap. 16. Quod dicitur, ex continenti, vel intra triduum intelligendum est, vel durante tota lite.

suppleantur] Iudex supplet omissa a partibus, ad cap. 43. ea scilicet, quae iuris sunt, non facta. Thalelaeus. Plerumque advocati quidam causam agentes veram iuris rationem ignorant, aut, etiamsi sciant, reticent, alia vero contra veritatem allegant. His igitur casibus haec constitutio permittit iudici, praetermissa ab advocatis supplere, et sententiam legibus et iuri cognitam ferre. Quaero autem, utrum sententia iudicis, qui non supplevit, quod deest litigatoribus, appellatione indigeat, ut revocetur, an exinde tanquam iuri contraria irrita sit? Solutio. Lege de hoc scholium, quod extat in 1. et 2. them. cap. 40. tit. 5. lib. 7.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ προκουρατόρων^{α)} καὶ ἐκδικητῶν.

α'. Προκουράτωρ^{ο)} ἐστὶν ὁ διοικῶν ἀλλότρια πράγματα κατὰ^{ρ)} ἐντολὴν τοῦ δεσπότου.

ΚΩΒΙΔΟΥ.

Ἐπι^{α)} προκουράτωρ μετὰ προκάταξιν κύριος γίνεται τῆς δίκης, εἴρηται βιβλ. β'. τοῦ κώδ. τίτλ. ιγ'.^{ρ)} διατ. κβ'.^{ο)}

Οὗτος^{ι)} ὁ τίτλος ιβ'. ἐστὶν τοῦ β'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ι'. τῆς δ'. ἰνστιτουτίουτος.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

Καιρὸς νῦν καὶ περὶ προκουρατόρων ἡμῶν καὶ δεφενσόρων εἰπεῖν, τῶν μὲν κατὰ μανδάτου, τῶν δὲ καὶ μανδάτου χωρὶς τὴν ἐπέω ἐτέρων δίκην ὑπεισιόντων. προκουράτωρ μὲν γὰρ ἐστὶν, ὡς ὁ Οὐλιπιανός^{α)} ἐν προοιμίῳ τοῦ τίτλου φησὶν, ὁ πράγματα ἐτέρου δικαίων κατὰ μανδάτου, δεφένσωρ δὲ ἐστὶ κύριος, ὁ δίκην μανδάτου δεφενδέων τινά, καὶ τὴν ὑπέω

α) Cod. Haen. Τίτλος β'. περὶ προκουρατόρων καὶ ἐκδικητῶν. βιβλ. ιγ'. τῶν δεγέτων τίτλος γ'. Cod. Coisl. τίτλος β'. περὶ κουρατόρων καὶ δεκδικητῶν. Illud de iudicibus omnino praefertur. ο) Fabr. praelegit Οὐλπ. Quod in reliquis omnibus deest. Cod. Haen. praefigit Paulu. ρ) κατ' ἐντολὴν Fabr. γ) Cod. Haen. ἐπι ὁ προκουράτωρ. ρ) Cod. Haen. ιβ'. Sic semper Graeci. Ruhn. emendavit sua auctoritate ιγ', uti est in Codicis editionibus nostris. cf. infra notam Ruhn. ad L. 1. C. de procurator. s) Cod. Haenel. κς'. t) Hoc scholium post Gobidae interpretationem addit Cod. Haen. deest apud Ruhn. Ceterum ἰνστιτουτίουτος reposui pro ἰστυτουτίουτος, quod erat in Cod. Haenel. u) MS. Παῦλος. R. Sic etiam Cod. Haenel.

TITULUS II.

De procuratoribus et defensoribus.

Procurator est, qui aliena negotia mandatu domini L. 1. administrat. pr. D. III. 3.

GOBIDAE.

Procuratorem post litem contestationem dominum litem fieri, dictum est lib. 2. Cod. tit. 13. const. 22.

Hic titulus est 12. lib. 2. Codicis, et 10. Institutionis 4.

STEPHANI.

Tempus iam est, ut de Procuratoribus simul et de Defensoribus dicamus, quorum illi cum mandato, hi absque mandato litem pro aliis suscipiunt. Procurator quidem est, ut Ulpianus principio huius tituli ait, qui alterius negotia ex mandato administrat. Defensor proprie est, qui sine mandato aliquem defendit, et causam

αὐτοῦ δικῆν ὑποδεχόμενος. καλῶς δὲ προκουράτωρα εἶναι φησὶ ὁ Οὐλιανός, τὸν κατὰ μανδάτου ἑτέρου διοικούντα τούτου τὰ πράγματα. καὶ γὰρ ὁ νεγοτιεστῶρ ἀλλότρια μὲν διοικῶν, οὐ κατὰ μανδάτου δέ, ἀλλὰ κατὰ φίλων ὧ) τοῦ τῶν πραγμάτων κυρίου. δύναται δὲ τις ἢ γενικῶς ὡ) πάσης τῆς οὐσίας εἶναι προκουράτωρ ἢ ἐνὸς πραγματος ἢ τοὶ ἐπὶ ἐνὶ πράγματι δίδοσθαι προκουράτωρ ὡ) ἢ κατὰ πρόσωπον ὡ) παρὼν παρόντος ἑσταθεῖς ὡ), καὶ δοθεὶς προκουράτωρ, ἢ ἁπλῶν δι' ἀγγέλου τυχόν ἢ ἐπιστολῆς· εἰ καὶ τὰ μάλιστα τινες, ὡς φησὶν ὁ Πομπώνιος, ρομίζουσι τὸν ἐνὸς πραγματος μανδάτου ὑποδεξιόμενον προκουράτωρα μὴ εἶναι. κατέχεται δὲ οὗτος α) τῷ πρὸς ὃν ἀποφέρεται τὸ πρᾶγμα, τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρου, ὡς μανθάνεις ἐν τῷ προσφωρῷ τίτλῳ διγ. ε. ἢ ὁ λαβὼν πρᾶγμα παρὰ τινος, ὡςτε ἑτέρῳ διακομίσει, ἢ ὁ ἐπιστολὴν λαβὼν, ἢ ἀκουσας τι εἰπεῖν ἑτέρῳ. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἶπον, τινές. ἀληθεύτηρον δὲ ἐστὶ, φησὶ Οὐλιανός, καὶ τὸν ἐπὶ ἐνὶ πράγματι δεδομένον εἶναι προκουράτωρα ὡ). ἔγνωσθε, ὅτι καὶ γενικῶς ἐπὶ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἰδικῶς ἐπὶ ἐνὶ πράγματι δύναται τις προβίβλεισθαι προκουράτωρ. μάθε οὖν καὶ τὸ προκουράτωρος χρῆσιμον. ἀναγκαῖα τε καὶ παννυχαιώδης ἐστὶ τῶν προκουράτωρων ἡ χρῆσις. ἐφεύρηται γὰρ ὁ προκουράτωρ, ὡς οἱ δι' ἑαυτῶν μὴ δύναμενοι ἢ μὴ βουλόμενοι τῶν οἰκείων ἀντέχεσθαι πραγμάτων, καὶ ταῦτα διοικῶν, οὗτοι δυναστεῖν δι' ἑτέρου τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἢ κινεῖν ἢ ἐνάγεσθαι. δίδεται δὲ προκουράτωρ οὐ μόνον παρῶν, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶν, ὡς ἀνωτέρῳ σοι παραδέδοται.

ΤΟΤ ΑΝΩΝΥΜΟΙ.

Ἀνάγνωθι τίτλ. ιγ. ε) τοῦ β. βιβ. κώδ. καὶ ι. τῆς δ. ἑστί. α). ἀλλότρια πράγματα] Οὐκ οὖν in rem suam οὐκ ἔστι προκουράτωρ, καὶ τοι λέγει αὐτὸν προκουράτωρα καὶ δεσπότην βιβλ. β. τίτλ. ιδ. διγ. ιγ. ε) ἀλλὰ δηλον, ὅτι μετὰ προκαταξίν.

καὶ ἐντολὴν τοῦ δεσπότητος] Τὸ αὐτὸ Μάγιστρος ὁ Πέτρος ὁ β. βιβλίου τοῦ συνταγματῆρος τῆς τοῦ παλατίου καταστάσεως φησὶν, ὅτι τοῦ βασιλέως δι' ἑαυτοῦ δικάζοντος, οὔτε ἡ ἴαται ἴεμ, οὔτε ἡ ἰουδικάτον σόλου δίδεται, οἷα μηδὲν τολμῶντος ψεύσασθαι εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰπεῖν ἑαυτὸν προκουράτωρα ἢ δεφένσωρα μὴ ὄντα.

ι. ι. §. 1. Γίνεται δὲ ἢ κατὰ παρουσίαν, ἢ δι' ἐπιστολῆς, ἢ D. III. 3. δι' ἀγγέλου ὡ). καὶ ἢ πάντων τῶν πραγμάτων ὡ) ἢ ἐνὸς προκουράτωρ γὰρ ἐστὶ ὡ) καὶ ὁ ἐνταλθεὶς ἀπαγγελεῖν πρᾶγμα ἢ ἐπιστολὴν ἢ ἀγγελίαν ὡ). γίνεται ὡ) καὶ ὁ ἁπλῶν.

ΤΟΤ ΑΝΩΝΥΜΟΙ.

Ἀνάγνωθι βιβλ. β. κώδ. τίτλ. ιγ. ν) διατ. κς. καὶ τὴν β. τοῦ μδ. τίτλ.

γίνεται καὶ ὁ ἁπλῶν] Τότε καλῶς δίδεται ὁ προκουράτωρ ἁπλῶν, ὅταν μὴδὲ ἀδελῶς ἐστὶ τῷ καθέμαστον. εἰ γὰρ οὕτω τις εἴτῃ ἐντέλλομαι τῷ ἐρχομένῳ πρώτον εἰς τόνδε τὸν τόπον· οὗτος οὐ δοκεῖ δίδομαι προκουράτωρα, ἐπειδὴ ἀδελῶν ἐστὶ, τις ἔρχεται εἰς τόνδε τὸν τόπον. πρὸς τούτοις εἰς τὸ ἐρρῶσθαι τὴν δόσιν δεῖ καὶ αὐτὸν τὸν ἐν ἀπουσίᾳ δίδομενον προκουράτωρα μαθεῖν, ὅτι προκουράτωρ ἐδόθη, καὶ μαθόντα ἑαυτοῦ βίβλεισσαι, καὶ ἰδικῶς συναγεῖν ὡ) τῇ ἐπ' αὐτῷ γενομένῃ

v) φίλων deest in Cod. Haen. w) Cod. Haen. τῆς πάσης. x) Haec verba ἢ ἐνὸς πραγματος ἢ τοὶ ἐπὶ ἐνὶ πράγματι δίδοσθαι προκουράτωρ addit Cod. Haenel. quae in textum recepi. Nam et Ruhnkenius notat ad verba πάσης τῆς οὐσίας: „Addē verba, quae excidisse liquide patet, ἢ ἰδικῶς ἐνὸς πραγματος.“ y) Sic correxi MS. πρόσσωπον. R. Cod. Haen. πρόσσωπον. z) Cod. Haen. ἐνοτάς. a) Hunc locum bene interpretatur Vir longe doctissimus, Gerlacus Scheltinga, cuius verba subiiciam. „Crediderim, his rationem memorari, ob quam quidam putarunt, unius rei mandatum suscipientem non esse „procuratorem, simulque existimaverim, Stephanum nequaquam citasse L. 5. D. de procurat. ubi nihil, quod huc pertineat, „occurrit, sed L. 30. D. de negot. gest. ubi sermo est de tali, qui unius rei mandatum susceperat; isque ibi teneri dicitur „negotiorum gestorum. Itaque sic verterim: Tenetur enim hic etc. ut cognoscis ex congruo (vel, si mavis, competente) „titulo dig. 30. sive talis sit, qui rem, sive qui epistolam, sive qui nuncium alteri perferendum ab altero accepit.“ R. b) Post προκουράτωρα in Cod. Haen. ductus obscuro deprehenduntur verborum latinorum suam in rem, vel potius unam in rem, vel simillium. c) Cod. Haen. pro ιγ. habet η. d) Cod. Haen. καὶ δ. καὶ ι. τῆς δ. ἑστί. e) Cod. Haen. pro διγ. ιγ. habet διάταξις δεκάτη τιμάρτη. Sed Ruhnkeniana lectio unice vera est. f) Cod. Haen. ὁ ἀπομάριτος. g) Hic Petrus fuit Patricius et Magister Officiorum, non minus Iustiniani gratia, quam scriptis suis clarus. Vide Fabricii Biblioth. Graec. Vol. VI. p. 234. Laudatur a Suida in v. eius liber περὶ πολιτικῆς καταστάσεως, ubi ex hoc loco emendandum videtur: περὶ παλατίου καταστάσεως, nisi forte praeter librum de statu Palatii, alium quoque scripserit de statu civili. R. h) Cod. Coisl. διαγγέλου, quasi unum verbum esset. i) τῶν πραγμάτων deest in Cod. Coisl. k) Theod. ἐστίν. l) Theod. ἀγγέλου. Male. m) Fabr. Theod. et Cod. Coisl. post γίνεται addunt δέ. n) Cod. Haen. pro ιγ. habet δωδέκατον. o) Cod. Haen. συναγεῖσαι. Sed super ι scriptum est αι, et super αι scriptum est ε.

pro eo suscipit. Recte vero Ulpianus procuratorem dicit eum, qui ex mandato alterius negotia administrat. Nam et negotiorum gestor aliena negotia administrat, non vero ex mandato, sed propter amicitiam, quae ipsi intercedit cum rei domino. Potest vero quis generaliter, id est, omnium rerum, vel unius rei procurator esse, aut praesens a praesente procurator constitutus, aut absens, verbi causa, per nuntium vel per epistolam: quamvis quidam, ut ait Pomponius, non putent unius rei mandatum suscipientem, procuratorem esse. Tenetur enim hic ei, ad quem res pertinet, actione negotiorum gestorum, ut cognoscis ex congruo titulo dig. 30. sive talis sit, qui rem, sive qui epistolam, sive qui nuntium alteri perferendum ab aliquo accepit. Sic igitur, ut dixi, alii. Sed verius est, ut Ulpianus ait, eum quoque procuratorem esse, qui ad unam rem datus est. Tenes, procuratorem vel universaliter omnium rerum, vel singulariter unius rei constitui posse. Disce igitur et procuratoris utilitatem. Usus autem procuratorum necessarius et perquam utilis est. Nam procurator re-pertus est, ut, qui per se vel non possunt, vel nolint rebus suis superesse, easque administrare, per alium id facere, atque adeo vel agere vel conveniri possint. Procurator autem non solum praesens, sed et absens datur, ut supra traditum est.

ANONYMI.

Lege tit. 13. lib. 2. Cod. et Inst. lib. 4. tit. 10.

aliena negotia] Ergo in rem suam non est procurator, quamvis iste procurator et dominus vocetur lib. 2. tit. 14. dig. 13. videlicet, post litem contestatam.

mandatu domini] Idem dicit Magister Officiorum, Petrus Libro IX. Syntagmatis de Palatii statu, Principe scilicet ipso iudicante, neque caveri de re rata habenda, neque de iudicato solvendo, quod nemo audeat coram Principe mentiri, seque ipsum, cum non sit, procuratorem aut defensorem dicere.

Constituatur autem vel coram, vel per epistolam, vel per nuncium: et vel omnium rerum, vel unius rei procurator esse potest. Is quoque procurator est, cui mandatum est, ut perferat vel rem, vel epistolam, vel nuncium: datur etiam absens.

ANONYMI.

Lege lib. 2. Cod. tit. 13. const. 26. et const. 2. tit. 44.

datur etiam absens] Procurator tunc recte absens datur, quando non incertus est, qui datus intelligetur. Si quis vero ita dixerit: mando ei, quicumque primus in hunc locum venerit, is non videtur dare procuratorem, quia incertum est, quis hunc in locum venturus sit. Praeterea etiam ad confirmandam dationem necesse est, eum, qui absens procurator datus est, scire, se procuratorem datum esse; idque ratum habere, et